

**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2010

Bc. Iva Moučková

**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno**

**Rovné příležitosti pro ženy a muže – vývoj v České republice
a ve světě**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.**

**Vypracovala:
Bc. Iva Moučková**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Rovné příležitosti pro ženy a muže – vývoj v České republice a ve světě zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce. Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně dne 20. 3. 2010

.....
Bc. Iva Moučková

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc. za její velmi laskavý přístup a ochotu, s jakou mi věnovala svůj čas. Rovněž jí děkuji za cenné rady a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi během zpracovávání diplomové práce poskytovala.

Bc. Iva Moučková

Obsah

Úvod	3
1. Historický vývoj rovných příležitostí pro ženy a muže	5
1.1 Základní pojmy týkající se genderové problematiky	5
1.2 Vývoj rovných příležitostí pro ženy a muže v Československu	8
1.2.1 Česká republika	10
1.2.2 Slovenská republika.....	12
1.3 Vývoj genderové problematiky v Rakousku.....	14
1.4 Genderový vývoj ČR vs. SR vs. Rakousko	18
2. Zastoupení žen v politice	19
2.1 Přístup žen k politice v České republice.....	19
2.2 Zastoupení žen v politice na Slovensku.....	22
2.3 Rakousko – ženy v politice	25
2.4 Komparace ČR, SR a Rakousko	27
3. Domácí násilí jako jedna z forem násilí na ženách.....	30
3.1 Problematika domácího násilí v České republice	30
3.2 Domácí násilí – Slovenská republika	34
3.3 Ochrana před domácím násilím v Rakousku	36
3.4 Domácí násilí v České republice, Slovenské republice a v Rakousku	41
4. Průzkum zaměřený na problematiku domácího násilí a zastoupení žen v politice	43
4.1 Realizace průzkumu	43
4.2 Analýza výsledků průzkumu.....	47
4.3 Shrnutí výsledků průzkumu	57

Závěr	62
Resumé	64
Anotace.....	65
Seznam literatury	67
Seznam tabulek a grafů	71
Seznam příloh	72

Úvod

Rozhodla jsem se moji diplomovou prací věnovat problematice rovných příležitostí pro ženy a muže – vývoj ve světě a v České republice.

Toto téma je mi osobně velmi blízké. Sleduji otázky související s genderovou problematikou, ale zatím jsem neměla možnost zabývat se tímto jevem hlouběji.

Stanovené téma je značně obsáhlé, proto jsem zúžila výběr zemí na Slovenskou republiku, Rakouskou spolkovou republiku a Českou republiku. Jmenované státy jsem vybrala z toho důvodu, že spolu sousedí a mají částečně společnou historii. Myslím si, že by mohlo být zajímavé jejich srovnání z pohledu rozvoje postavení žen a mužů ve společnosti. Chci se zaměřit nejen na historický vývoj genderové problematiky těchto zemí, ale i porovnat jejich současný pohled na domácí násilí páchané na ženách a zastoupení žen v politice. Což je dílčím cílem mé diplomové práce.

Domácí násilí je fenomén, který je mimo jiné nebezpečný v tom, že probíhá za zavřenými dveřmi. Myslím si, že u nás se o tomto problému málo hovoří. Informace pro širokou veřejnost jsou minimální. Chci si ve svém průzkumu ověřit, jaké je povědomí veřejnosti o domácím násilí páchaném na ženách. Zastoupení žen v politice je druhé téma, kterým se chci podrobněji zabývat. Zajímá mě, jaké názory a znalosti o tomto jevu lidé mají.

Cílem průzkumu je zjistit, jaké je povědomí o problematice postavení žen a mužů ve společnosti, zejména zaměřené na domácí násilí páchané na ženách a také přístupu žen k politickému rozhodování.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. První tři části patří do teoretické oblasti. Čtvrtá část je věnována empirickému šetření.

V první kapitole, kterou začíná historický vývoj rovných příležitostí pro ženy a muže, nejprve vysvětlují pojmy, které s touto problematikou souvisí. Následně se zabývám vývojem v Československu, v České a Slovenské republice a také

v Rakousku. Nechybí závěrečná podkapitola, ve které srovnávám vývoj v uvedených státech. Druhou kapitolou otvírám téma zastoupení žen v politice a to ve všech sledovaných zemích. Zakončuji komparací zjištěných faktů. Ve třetí kapitole píš o domácím násilí páchaném na ženách. Uvádím přístupy jednotlivých států k tomuto úkazu a opět v závěrečné podkapitole srovnávám zjištěné skutečnosti. V poslední kapitole realizuji samotný průzkum zaměřený na problematiku domácího násilí a zastoupení žen v politice. Zvolila jsem si kvantitativní metodu, ke sběru informací jsem použila dotazník. Pokračuji analýzou výsledků průzkumu a v poslední podkapitole shrnuji výsledky průzkumu.

Tato práce je určena všem, kteří se zajímají o genderovou problematiku a jsou přístupni dalšímu zkoumání této zajímavé oblasti.

1. Historický vývoj rovných příležitostí pro ženy a muže

1.1 Základní pojmy týkající se genderové problematiky

Pohlaví a gender

Pohlaví je biologický termín.¹ Odkazuje na biologicky podmíněné rozdíly mezi muži a ženami, které jsou univerzální.²

Gender je pojem psychologickokulturní.³ V angličtině (i v jiných jazycích) v sobě pojem gender zahrnuje především sociální a společensky podmíněné kulturní rozdíly, očekávání, předsudky a specifika v postavení mužů a žen.⁴ Gender odkazuje na sociální rozdíly mezi muži a ženami, které jsou naučené, mění se s časem a významně se liší jak v rámci jednotlivých kultur, tak i mezi různými kulturami.

Genderová rovnost

Genderová rovnost dle definice používaná Radou Evropy: Genderová rovnost znamená stejnou viditelnost, stejné postavení a stejnou účast obou pohlaví ve všech sférách veřejného a soukromého života. Genderová rovnost je opakem generové nerovnosti, nikoliv genderových rozdílů, a jejím cílem je prosazovat plnohodnotnou účast žen a mužů ve společnosti.⁵

Gender studies

Gender studies (neboli rodová studia) jsou vědeckou, odbornou disciplínou sledující různé sociálně a kulturně podmíněné rozdíly mezi muži a ženami ve společnosti, a to nejen v současnosti, ale i v minulosti.⁶

¹ Oakleyová, A., Pohlaví, gender a společnost, Praha: Portál, 2000, s.121

² Asklöf C. et al., Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů, Praha: MPSV, 2003, s. 8

³ Oakleyová, A., Pohlaví, gender a společnost, Praha: Portál, 2000, s.121

⁴ Společnost žen a mužů z aspektu gender, Praha: Open Society Fund Praha, 1999, s. 10

⁵ Asklöf, C. et al., Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů, Praha: MPSV, 2003, s. 9

⁶ Společnost žen a mužů z aspektu gender, Praha: Open Society Fund Praha, 1999, s. 10

Genderový mainstreaming

Genderový mainstreaming je důležitou strategií na cestě ke konečnému cíli genderové rovnosti. Strategie zahrnuje integrování genderového hlediska do běžných každodenních záležitostí na všech úrovních rozhodování a ve všech oblastech politiky. To znamená, že návrhy by měly být posouzeny ve světle možností, situací a potřeb žen a mužů na pozadí celkového cíle – dosažení genderové rovnosti. Genderové rovnosti bude dosaženo změnou norem a přerozdělení moci a zdrojů v dané oblasti činnosti.

Genderová statistika

Genderová statistika znamená, že by všechny statistiky týkající se jednotlivců měly zahrnovat kategorii pohlaví, že veškeré parametry a další charakteristiky by měly být analyzovány a prezentovány tak, že pohlaví bude uváděno jako primární a obecná kategorie členění a že by všechny statistiky měly zohledňovat genderové záležitosti, které jsou v bezprostředním zájmu společnosti.⁷

Genderové stereotypy

Genderové stereotypy jsou zjednodušující a zaujaté předpoklady týkající se vlastností, názorů a rolí žen a mužů ve společnosti, v zaměstnání a rodině. O mužích se například stereotypně předpokládá, že nikdy nepláčou, jsou nepořádní, agresivní a soutěživí. Ženám se naopak paušálně přisuzuje citlivost, empatie, pořádkumilovnost a poddajnost.⁸

Genderová dimenze

Genderová dimenze je posuzování všech otázek a problémů z hlediska rozdílů mezi muži a ženami.

Genderová analýza

Genderová analýza je studium rozdílů podmínek, potřeb, míry účasti, přístupu ke zdrojům a rozvoji, správě majetku, rozhodovací moci atd. mezi muži a ženami podle jim přidělených genderových rolí.⁹

⁷ Asklöf, C. et al., Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů, Praha: MPSV, 2003, s. 9

⁸ Ženy a muži v datech, Praha: Úřad vlády, ČSÚ, 2008, s. 86

⁹ Gender mainstreaming, Praha: MPSV, 2002, s. 122 - 123

Diskriminace

Diskriminace je odlišování, odlišný přístup. Obvykle ke skupinám lidí určitého věku, pohlaví, rasového nebo etnického původu nebo hlásícím se k určité kultuře a náboženství nebo ke skupinám, které mají určitou nevýhodu.¹⁰

Přímá diskriminace na základě pohlaví

Přímá diskriminace na základě pohlaví je situace, ve které je s osobou zacházeno hůře než s jiným/jinou na základě jeho nebo jejího pohlaví.

Nepřímá diskriminace na základě pohlaví

Nepřímá diskriminace na základě pohlaví je situace, ve které zákon, politika nebo praxe, jeví se jako genderově neutrální, má neadekvátně negativní vliv na příslušníky jednoho pohlaví, přičemž tento rozdíl v dopadu není možné vysvětlit objektivními faktory.¹¹

Feminismus

Feminismus je světový názor, resp. hnutí reflektující postavení žen ve společnosti a prosazující jejich práva, zejména rovné společenské postavení s muži. Hnutí mělo několik proudů akcentujících nestejně cíle (volební právo, přístup ke vzdělání, lepší pozice v rodině a po rozvodu, prevence zneužívání žen a násilí na ženách apod.). Ve druhé polovině 20. století se po vlně bojovného, s muži soupeřícího feminismu jednotlivé proudy více propojily.¹²

Skleněný strop

Skleněný strop je bariéra, na kterou ženy narážejí při svém profesním postupu. Zapřičiňuje, že ženy jen zřídka dosahují nejvyšších politických, ekonomických, akademických a profesních pozic. Skleněný strop spočívá ve znemožňování přístupu buď přímo na tyto pozice, anebo k cestám, které tento přístup otevírají, a to formálními a neoficiálními a skrytými způsoby.¹³

¹⁰ Matoušek, O., Slovník sociální práce, Praha: Portál, 2003, s. 52

¹¹ Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR, Praha: Národní kontaktní centrum – Ženy a věda, 2002, s. 137

¹² Matoušek, O., Slovník sociální práce, Praha: Portál, 2003, s. 69

¹³ Osvaldová, B., Česká média a feminismus, Praha: Libri, 2004, s. 134

1.2 Vývoj rovných příležitostí pro ženy a muže v Československu

Podle obecně přijímané periodizace ženského hnutí probíhala jeho první vlna od poslední třetiny 18. století přibližně do roku 1930. Její představitelky volaly po přiznání základních práv, které moderní společnost deklarativně přisuzovala „všem lidem“, ve skutečnosti však jen části mužů a vůbec žádné ženě. Jednalo se o nejzákladnější občanská a politická práva, jimiž bylo např. právo volit, právo na vzdělání a právo na majetek.¹⁴

Emancipační hnutí českých žen začalo v šedesátých letech 19. století snahou o určité hospodářské osamostatnění a hlavně o vzdělání žen. Emancipační tendence značně zesílily na počátku 20. století, kdy se ženy začaly hlásit o svá politická práva a začaly aktivně vystupovat zejména za prosazení všeobecného volebního práva. Ústava ČSR z roku 1920 zaručila sice ženám stejná politická a občanská práva jako mužům, ovšem tato zákonem daná rovnoprávnost hned nepřešla důsledně do každodenní životní praxe.¹⁵

Proto v roce 1923 založila Františka Plamínková Ženskou národní radu, která sdružovala různé zájmové ženské organizace v Čechách, na Moravě i na Slovensku a koordinovala jejich práci. Účelem Ženské národní rady bylo podle jejích stanov „uvést v životní praxi rovnoprávnost žen zaručenou ústavou, zabezpečit ji a působit, aby organizace a činnost všech orgánů veřejných brala spravedlivý zřetel na mateřský úkol ženin.“¹⁶

První vlna feminismu odezněla z několika důvodů:

- Její hlavní cíle – tedy již zmíněné právo na vzdělání, volební právo, právo na majetek – byly v zásadě do této doby splněny. Ve většině evropských zemí došlo k přiznání volebního práva ženám po 1. světové válce. Ženy k tomu přispěly tím, že dokázaly své schopnosti – zaujaly místa mužů v mnoha zaměstnáních, organizovaly Červený kříž...

¹⁴ Ženská práva jsou lidská práva, Brno: Nesehnutí, 2002, s. 8

¹⁵ Burešová, J., Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001, s. 40

¹⁶ Společnost žen a mužů z aspektu gender, Praha: Open Society Fund Praha, 1999, s. 47

- Celosvětová ekonomická krize a nástup fašismu přiměly ženy věnovat se jiným společenským otázkám. To se projevilo například i na českém feministickém hnutí, jehož čelná představitelka Františka Plamínková ponechala ženské téma stranou, jelikož považovala za důležitější varovat před nacismem.¹⁷

Vzhledem k tomu, že Slovensko společně s Českem bylo sloučeno v jeden stát, mají, tyto dnes samostatné státy, stejnou historii až do roku 1993. Výjimkou je pouze období samostatného Slovenského štátu (1939 – 1945).

Slovenský štát likvidací rovnosti občana před zákonem porušil všechny právní, ale i mravní principy, na kterých se budovala nová společnost od doby Marie Terezie a Josefa II. Odvolávaje se na křesťanské zásady tvrdě prosazoval protiobčanské a rasové principy v životě společnosti.¹⁸

Během druhé světové války se ženy podílely na odbojové činnosti ve všech jejích člancích a složkách. V době krutých represálií po atentátu na Heydricha zatkl senátorku Plamínkovou gestapo. Po krátkém věznění byla zastřelena. Ženská národní rada byla poté rozpuštěna, ale spolupracovnice Plamínkové připravovaly v ilegaltě programové zásady budoucí ženské organizace, která by pracovala již v novém státě.

Na tento program navázala Rada československých žen, ustavená v červnu 1945. Její předsedkyní se stala JUDr. Milada Horáková. Kromě cílů sledovaných ve vnitřní politice státu rozvíjela Rada československých žen přátelské i pracovní styky s ženskými organizacemi ve světě. Takto pracovala do února 1948, kdy převzetí moci komunisty zvrátilo demokratický vývoj Československa a rychle potlačovalo svobodu. Ženské hnutí po únoru 1948 opustilo ideje, z nichž kdysi vznikalo. Přestalo být hnutím v původním a pravém slova smyslu a nová ženská organizace, Československý svaz žen, se stala jedním z nástrojů komunistické ideologie, propagandy a moci.¹⁹

V komunistickém Československu dochází k velmi zajímavému vývoji, označovanému jako „modernizace bez osvobození“. Ženy byly zbaveny svobody

¹⁷ abc feminismu, Brno: Nesehnutí, 2004, s. 175

¹⁸ Histórie žien, Bratislava: Záujmové združenie žien ASPEKT, 2006, s. 315

¹⁹ Společnost žen a mužů z aspektu gender, Praha: Open Society Fund Praha, 1999, s. 48-49

shromažďovací a svobody projevu, a jakékoli diskuze o problémech nerovnosti byly vyloučeny – z ideologického hlediska tento problém neměl existovat, a tudíž jej nebylo možné diskutovat. Na druhé straně došlo k modernizaci ženského postavení: rovnost mužů a žen byla součástí státní ideologie, přístup žen ke všem povoláním byl zaručen, politická participace žen na lokální i vrcholné úrovni byla zajištěna kvótami, společné vzdělávání a přístup žen ke vzdělání se staly samozřejmostí. Liberalizováno bylo též rodinné a reprodukční právo – roku 1949 byla zakotvena stejná práva manželů v rodině, od roku 1955 mohlo být manželství rozvedeno na návrh jednoho z manželů, aniž bylo zkoumáno, kdo zavinil rozvrat manželství, interrupce byla legalizována roku 1957.²⁰

1.2.1 Česká republika

Feministické snahy vyvstávají až v devadesátých letech minulého století na univerzitní půdě v práci vůdčí osobnosti českého feminismu Jiřiny Šiklové, zakladatelky Centra a knihovny neziskové nevládní organizace Gender Studies, a v práci jejích následovnic. Jinak jsme se po politických změnách v roce 1989 ani nestačili nadechnout a politická i ekonomická moc v zemi byla v mužských rukou. A zůstala v nich dodnes.²¹

Problematika genderu je v centru pozornosti až v posledních letech. Česká republika se přihlásila k závěrům čtvrté světové konference o ženách, konané v Pekingu v roce 1995. Vzala tím na sebe i závazky zabývat se a řešit otázky rovného postavení mužů a žen. V Pekingu byla přijata „Akční platforma“. Je to program, zaměřený na posílení práv žen, který má zlepšit možnosti žen využívat svá lidská práva.

Na vládách se pak v „Akční platformě“ požaduje, aby zajistily pravidelné vydávání statistické publikace s „genderovými“ údaji a aby byla průběžně přezkoumávána adekvátnost oficiálního statistického systému z hlediska pokrytí uváděných požadavků.

Zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku v červnu 2000 vydalo doporučení Zpráva ad hoc pracovního výboru 23. zvláštního zasedání Valného

²⁰ Bobek M., Boučková P., Kühn Z., Rovnost a diskriminace, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 226 - 227

²¹ <http://www.quovadisfemina.cz/dl/zenskaemancipacevcesku.pdf>

shromáždění OSN (tzv. Peking+5) k závěrům Pekingské konference. Tato doporučení vycházejí z výsledků, dosažených v důsledku aplikace Pekingské akční platformy za období let 1995 - 2000 a reagují současně na aktuální celosvětové vývojové trendy, které ovlivní postavení žen v budoucnu.

Česká republika se ke všem doposud přijatým dokumentům, týkajících se postavení mužů a žen a odstranění jejich diskriminace, připojila a vzala tedy tím na sebe i patřičné závazky. A to se týká i statistického sledování této problematiky.

Česká vláda – pod tlakem přijatých mezinárodních závazků i poslaneckých iniciativ - věnuje otázkám rovných příležitostí a rovnoprávného postavení obou pohlaví větší pozornost než dříve, a to se projevilo především přijetím vládního programu „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen“. Každoročně probíhá připomínkové řízení k souhrnné zprávě o plnění Priorit a návrhu jejich aktualizace pro příští rok. Jako konkrétní úkol pro předsedu ČSÚ je uváděno zajistit „pravidelně ročně vydání publikace, obsahující údaje o účasti žen a mužů na rozhodujících společenských aktivitách a o míře, kterou se podílejí na výsledcích těchto aktivit.

Od 1. 1. 2002 pracuje na každém ministerstvu minimálně jeden pracovník, do jehož pracovní náplně patří problematika rovnosti mužů a žen v oblasti věcné působnosti resortu. S nimi úzce spolupracuje i ČSÚ, resp. Samostatné oddělení specifických statistik obyvatelstva. Dalším významným krokem bylo v roce 2001 zřízení poradního orgánu vlády Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen, ve které má svého zástupce i Český statistický úřad. Od července 2002 pracuje Stálá komise Poslanecké sněmovny pro rodinu a rovné příležitosti.²²

2. července 2008 přijala Evropská komise návrh směrnice, která zajišťuje ochranu před diskriminací z důvodu věku, zdravotního postižení, sexuální orientace a náboženského vyznání nebo světového názoru mimo pracoviště. Tato nová směrnice by měla zajistit rovné zacházení v oblasti sociální ochrany včetně sociálního zabezpečení a zdravotní péče, vzdělání a přístupu ke službám a poskytování zboží a služeb, které jsou komerčně k dispozici veřejnosti, včetně bydlení.

²² http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/gender_hist-historie_genderove_problematiky_v_cr

Nad návrhem směrnice nyní probíhá diskuze v členských státech. Situaci v České republice komplikuje skutečnost, že antidiskriminační zákon byl vetován prezidentem. Česká republika tak zůstává poslední zemí v Evropské unii bez komplexního antidiskriminačního právního zázemí.²³

Podle směrnic Evropské unie, které jsme svým vstupem přijali, je pro Českou republiku přijetí antidiskriminačního zákona závazkem. Pokud jej v nejbližší době nesplní, čeká ji nemalá finanční sankce. Antidiskriminační zákon je nutno přitom chápat jako základní signál směřující k dosažení takového stavu demokracie, který je metou všech vyspělých států. Zmíněný stav demokracie je možno definovat hesly, jako je rovnost příležitostí, gender mainstreaming či multikulturalismus.²⁴

1.2.2 Slovenská republika

Po „sametové revoluci“ v roce 1989 a „sametovém rozvodu“ s Českou republikou v roce 1992 začalo Slovensko psát 1. ledna 1993 novou kapitolu své historie jako nezávislá a demokratická republika. Po dlouhých letech jednání o přistoupení, legislativních a instituciálních změn se Slovensko v květnu 2004 stalo členským státem Evropské unie.

Navzdory malému zájmu oficiálních institucí se problémy žen staly tématem veřejné diskuse, na čemž mají zásluhu především ženské mimovládni organizace. Jejich úsilí se zaměřilo především na genderové citění společnosti, řešení problému násilí páchaného na ženách, genderově citlivou pedagogiku, zvyšování participace žen na politickém rozhodování, posílení postavení žen na trhu práce.²⁵

Genderová politika má minimálně čtyři pilíře

(por. Stiegler 1998):

- stanovení cílů (legislativa, vzory, programy)
- kvóty
- princip uplatňování generového hlediska v zájmu zlepšení politických rozhodnutí

²³ [http://www.genderstudies.cz/aktivity/projekt.shtml?cmd\[2828\]=x-2828-2120122](http://www.genderstudies.cz/aktivity/projekt.shtml?cmd[2828]=x-2828-2120122)

²⁴ Jonášová, K. Viditelná žena, Praha: Open Society Fund Praha, 2007, s.10

²⁵ http://www.aspekt.sk/info_det.php?IDcentrum=303&page=1

- autonomie struktury a autonomie praxe žen

Ani jeden z těchto pilířů není možné nahradit jiným z této čtveřice. Všechny čtyři se navzájem doplňují. Právě autonomie praxe a samostatné ženské struktury v rámci politických organizací jsou potřebné do doby, kdy jsou genderové poměry diskriminující. Existence samostatných ženských struktur je nevyhnutelná i při uplatňování genderového hlediska.²⁶

Informovanost o genderové problematice ve společnosti vzrostla především díky několika mimovládním ženským organizacím a časopisům. Po roce 1989 bylo založených asi 70 ženských iniciativ a sdružení. Centrum genderových studií, které bylo založené na Univerzitě Komenského v Bratislavě, vzdělává nové generace mladých žen a mužů, informovaných o genderové problematice. Feministický časopis *Aspekt* poskytuje fórum na diskuse o různých feministických tématech a podporuje interdisciplinární diskusi. Specializovaný portál www.feminet.sk přináší strukturované informace o širokém rozsahu genderové problematiky. Navzdory těmto důležitým pokusům a úspěchům se názory veřejnosti mění jen velmi pomalu. Péče o děti, rodinu a domácnost jsou stále považované za prioritu a odpovědnost žen. Rodina a mateřství zůstávají velmi důležitým aspektem identity žen na Slovensku, avšak vedle toho má důležité místo i pracovní kariéra žen.²⁷

První feministické MVO (mimovládní organizace) vznikly v 1. polovině 90. let, když se formoval pluralitní ženský mimovládní sektor. Druhou etapu (od roku 1996 do současnosti) charakterizuje intenzivnější kvantitativní rozvoj ženských MVO. Rozšířily se i jejich společné aktivity a vznikly různé platformy či sítě. K nejvýznamnějším feministickým ženským MVO, která hájí lidská práva, patří ASPEKT, Klub feministických filozofiiek a Centrum rodových štúdií, Aliancia žien Slovenska, Pro Familia, Fenestra a EsFem. K nejvýznamnějším nadresortním „střešním organizacím“ patří Iniciatíva Piata žena, Možnosť voľby, Únia materských centier a Ženská loby Slovenska.

²⁶ Stiegler, B., *Ako uplatňovat rodové hledisko*, Bratislava: *Aspekt*, 2002, s. 25

²⁷ Bitušíková, A., *Ženy v občianskom a politickom živote na Slovensku*, Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, s. 34-35

Od 2. poloviny 90. let se rodovému výzkumu systematictěji věnovala pracoviště jako Inštitút pre verejné otázky, Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny (transformáci zaniklo), Centrum rodových štúdií a niektoré ústavy SAV. V súčasnosti se výzkumné aktivity zintenzívnily díky programům Evropského sociálního fondu. Lídrem v prezentaci ženských témat bylo a je Zájmové združenie žien ASPEKT.

V posledních letech se pedagogické aktivity zaměřené na gender problematiku rozšířily také na jiné katedry či univerzity. Samostatnou katedru rodových studií však nemá zatím žádná slovenská univerzita.²⁸

Genderová rovnost a rovné zacházení pro ženy a muže se stali jedním ze základních principů Evropského společenství a směrnic Evropské unie. EU má dlouhodobý závazek podporovat genderovou rovnost, která je neoddelitelnou součástí politiky EU v oblasti lidských práv.²⁹

1.3 Vývoj genderové problematiky v Rakousku

Podobně jako feminismus americký vyšel i britský a západoevropský feminismus ze specifických sociálních, politických a ekonomických podmínek. Za jeden z jeho významných předpokladů je považováno osvícenství, zdůrazňující rozum, pokrok, vzdělání, seberealizaci jednotlivce a svobodu od vnějších omezení.³⁰

Vzorem pro moderní evropské zákoníky byl Napoleonův kodex (Code Civil) z roku 1804, který napodobovaly další evropské země. Na našem území se jednalo o Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (tzv. ABGB – Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch), který kupříkladu stanovuje:

- manžel je povinen manželku živit
- manželka má právo požívat manželova stavu – po společenském žebříčku se tedy pohybuje ne vlastní prací, ale sňatkem
- manželka je na úřadech zastupována manželem

²⁸ http://www.aspekt.sk/info_det.php?IDcentrum=303&page=1

²⁹ Bitušiková, A., Ženy v občianskom a politickom živote na Slovensku, Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, s. 31

³⁰ Claire M. Renzetti, Daniel J. Curran, Ženy, muži a společnost, Praha: Karolinum, 2003, s. 45

- otec rozhoduje o výživě a výchově dětí
- manželka je povinná poslouchat manželovy příkazy

Zmíněný zákon o rodině svědčí o tom, že společenský systém pohlížel na ženu jako na nesvéprávnou.³¹

Důležitou otázkou bylo i vzdělávání žen. Například v Rakousku se anatomové, lékaři, gynekologové a psychiatři shodli na tom, že jsou ženy intelektuálně méně schopné využít vyššího vzdělání a proč by takové vzdělání v určitém případě mohlo škodit jejich zdraví. „Zdá se nám, že sídlo myšlení, mozek, je u žen mnohem méně vyvinutý než u mužů,“ poznamenala jedna populární publikace v roce 1872.³²

Francie přijímala ženy ke studiu na lékařské fakultě od šedesátých let devatenáctého století, ale v Německu a Rakousku zůstali lékaři ve svém odporu vůči studentkám medicíny neústupní až do konce století. Snad teprve začátek války v roce 1914 a potřeba lékařek, zvláště na frontě, mnohé přesvědčil, že ženy-lékařky jsou stejně schopné jako lékaři.³³

V Rakousku vzniklo v roce 1891 hnutí za volební právo žen. V roce 1893 byl založen radikálním křídlem rakouského občanského hnutí žen – Rosa Mayreder, Auguste Fickert, Marie Lang - Všeobecný rakouský ženský spolek. V roce 1899 následoval Svaz rakouských ženských spolků, který založila Marianne Hainich.³⁴

Na vzniku organizovaného feminismu v Evropě je překvapivá skutečnost, že se rozvinul v téže době v různých zemích a měl podobné rysy. Šedesátá léta devatenáctého století byla svědkem růstu ženského aktivismu zaměřeného na zlepšování vzdělání a zaměstnání a na oblasti právní a morální reformy. Začaly vznikat ženské spolky. V roce 1893 vznikl první rakouský ženský spolek. V okamžiku intenzivních hospodářských, společenských a politických změn v západní Evropě v polovině

³¹ abc feminismu, Brno: Nesehnutí, 2004, s. 172

³² Abramsová L., Zrození moderní ženy – Evropa 1789-1918, Brno, CDK, 2005, s. 272

³³ Abramsová L., Zrození moderní ženy – Evropa 1789-1918, Brno, CDK, 2005, s. 276

³⁴ http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/ellmeier_frauenpolitik.pdf

devatenáctého století začaly ženy více slyšet na emancipaci a jednat v jejím duchu právě díky své konkrétní zkušenosti s utlačováním.³⁵

Vývoj evropského socialistického hnutí na sklonku devatenáctého století feministické hnutí zároveň povzbudil i zklamal. Socialismus nabízel nové ideologické zastřešení některým feministickým myšlenkovým proudům, protože stavěl na stejnou úroveň utlačování žena a útisk proletariátu. Obě potencionálně konfliktní ideologie, feminismus a socialismus, se pokusily sloučit v Německu Clara Zetkinová (1857-1933), v Rakousku Adelheid Poppová (1869-1939).³⁶

V roce 1918 bylo v Rakousku zavedeno právo sdružovací a shromažďovací bez ohledu na pohlaví. Tím byl zrušen zákon o shromažďování z roku 1867, který zakazoval cizincům, ženám a nezletilým účast na politickém životě. Ženy v Rakousku získaly volební právo a šly v roce 1919 poprvé k volebním urnám.

V době druhé světové války byl feminismus v Rakousku tabu. Ženy byly brány pouze jako matky. Veškeré ženské spolky byly rozpuštěny.

V padesátých letech v Rakousku byly otázky rovnosti žen a mužů odsunuty do pozadí. Ženy byly stále více nespokojeny kvůli jejich politické i soukromé situaci. Chtěly více a aktivněji zasahovat do politických podmínek, ve kterých musely žít a pracovat. Rok 1968 a následující roky byly synonymem pro „provětrání“ patriarchálních zvyklostí a legislativy. V sedmdesátých letech 20. století došlo k reformě, mnoho do té doby neprosazených ženských politických požadavků a návrhů zákonů měly náhle úspěch. Zavádění změn v zákonech týkajících se přímo občanů, především uzákoněné změny v manželství, při rozvodu, rodinné právo, trestní právo. Šlo o tzv. druhou vlnu feminismu.

Velký rozdíl mezi první a druhou vlnou feminismu v Rakousku spočíval v důležitosti ochrany tělesné nedotknutelnosti. Šlo o základní politický úkol. K tomu

³⁵ Abramsová L., Zrození moderní ženy – Evropa 1789-1918, Brno, CDK, 2005, s. 264

³⁶ Abramsová L., Zrození moderní ženy – Evropa 1789-1918, Brno, CDK, 2005, s. 278-279

patřila veškerá ochranná opatření před násilím – ochrana dětí před sexuálním zneužíváním, dokazování při znásilnění ve prospěch oběti.³⁷

Během 60. a 70. let však západní Evropa prožila podobnou renesanci feminismu jako Spojené státy. Bezpochyby k ní přispěla řada faktorů, přinejmenším zčásti však byla odrazem nespokojenosti mnoha žen se skutečnou mírou rovnoprávnosti, dosaženou po desetiletích existence formálních právních záruk vybojovaných převážně již v předchozím století.³⁸

Toto období bývá nazýváno druhá vlna. Je prezentováno jako feminismus rozdílnosti, který tíhne směrem k radikálnímu feminismu. Radikální feminismus respektuje jedinečnost femininní kultury, obřadů a přání žen. Obrací pozornost ke genderové struktuře společnosti, zastává tvrzení, že genderové nerovnosti jsou primární formou sociálních nerovností a vycházejí ze systému patriarchátu. Jednotlivé proudy se značně diferencují. Druhá vlna rozvinula diskuzi o rozdílnosti pohlaví. K tomuto pojmu existují ve feministické teorii dva přístupy. První vede k závěru, že existují vrozené rozdíly mezi pohlavími, navíc tu spolupůsobí fakt, že muži a ženy mají odlišnou psychologii, protože mají rozdílná očekávání a rozdílnou sociální zkušenost. Jiné feministky rozdílnost pohlaví vyzdvihují a dokládají ji literárními příklady.³⁹

V 70. a 80. letech minulého století, v období vrcholu druhé vlny feminismu, byla základní analytickou kategorií a současně hlavním subjektem feministického výzkumu „žena“. Zájmy „ženy“ jako univerzálního subjektu pak byly hlavním politickým projektem jednak feministického hnutí ve veřejné sféře, jednak ženských studií na akademické scéně.⁴⁰

³⁷ http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/ellmeier_frauenpolitik.pdf

³⁸ Claire M. Renzetti, Daniel J. Curran, Ženy, muži a společnost, Praha, Karolinum, 2003, s. 46

³⁹ Musilová, M., Vývoj politiky rovných příležitostí mužů a žen v České republice v kontextu evropské integrace, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999, s.14

⁴⁰ abc feminismu, Brno: Nesehnutí, 2004, s. 201-202

Dohoda OSN o odstranění všech forem diskriminace žen vstoupila v platnost v roce 1981, poté co již za sebou měla dlouho cestu. První dohoda OSN o politických právech žen pocházela z roku 1952.⁴¹

Rovné zacházení žen a mužů v oblasti odměňování je v Rakousku uzákoněno od roku 1979, s ohledem na všechny aspekty pracovního vztahu od roku 1990.

Rakousko přijalo v roce 2004 směrnice 2000/43/EG a 2000/78/EG, tedy úkoly EU o rovném postavení žen a mužů v pracovním prostředí a rovného postavení žen a mužů v rámci etnické příslušnosti (rasy).⁴²

1.4 Genderový vývoj ČR vs. SR vs. Rakousko

První vlna feminismu zasáhla všechny tři země ve stejné době. Byla spojena s prosazováním základních ženských práv, která do té doby vůbec nebyla brána v potaz.

V 60. letech 19. století bojovaly ženy v Československu za hospodářskou samostatnost a právo na vzdělání. Stejně tak ženy v Rakousku usilovaly o právo na vzdělání. Což se jim splnilo až začátkem 20. století. Ve 20. letech 20. století začaly československé ženy intenzivněji usilovat o volební právo. V Československu bylo volební právo ženám uděleno v roce 1920. V Rakousku vzniklo hnutí za volební právo žen v roce 1891. Ženy docílily právní zakotvení jejich volebního práva v roce 1918.

V období mezi válkami vzniklo sdružení ženských spolků - Ženská národní rada. Během druhé světové války byla činnost ženských spolků zakázána. Stejná situace byla i v Rakousku. Po druhé sv. válce do roku 1948 fungovala Rada československých žen – pokračovala v principech ženských spolků, které fungovaly před válkou. Po roce 1948 vznikl Československý svaz žen, který však pracoval pod vedením komunistické ideologie. Rovnost mužů a žen byla zakotvena v politickém systému, ženy měly přístup ke vzdělání, měli možnost účastnit se politického života. Nicméně otázky, které byly řešeny v Evropě v rámci tzv. druhé vlny feminismu, Československo naprosto minuly.

⁴¹ http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/ellmeier_frauenpolitik.pdf

⁴² http://www.politischebildung.com/pdfs/31_w3.pdf

Naopak v Rakousku se v 60. a 70. letech druhá vlna feminismu projevila v mnoha změnách. Ženy byly nespokojeny se skutečnou mírou rovnoprávnosti, která byla formálně dána, nicméně fakticky nebyla realizována. Na základě feministických požadavků došlo k uzákonění změn v manželství, rozvodu, v rámci trestního práva. Byla zdůrazňována tělesná nedotknutelnost, právně byla zakotvena ochranná opatření před násilím. V roce 1981 vstoupila v platnost Dohoda OSN o odstranění všech forem diskriminace žen. Na ni pak navazovaly další dokumenty, které mají za cíl zrovnoprávnit postavení žen a mužů v různých společenských oblastech.

V devadesátých letech 20. století došlo k novému feministickému vývoji a to jak, v té době již, samostatné České republice, tak i ve Slovenské republice. Na Slovensku vznikaly mimovládní ženské organizace, které se informovaly o genderové problematice. Názory veřejnosti se však mění pomalu a mateřství a rodina stále zůstávají důležitým aspektem identity žen na Slovensku. V České republice byl feminismus počátkem 90. let považován, díky mylným informacím, za cosi negativního. Ačkoliv o tom veřejnost nebyla nikdy předtím řádně informována. Později, díky vzniku organizací orientovaných na genderovou problematiku, která uváděla terminologii na pravou míru, docházelo ke změně vnímání feminismu. Česká republika přijala stejně jako Slovenská republika požadavky EU, které souvisí s rovným postavením žen a mužů. Což je jistě pozitivní jev. Naproti tomu Česká republika, jako jediná z členských zemí EU, nepřijala tzv. antidiskriminační zákon, který je další velmi důležitou součástí k zlepšení rovného postavení obou pohlaví.

2. Zastoupení žen v politice

2.1 Přístup žen k politice v České republice

Globalizace, modernizace, šíření demokracie – takové jsou trendy začátku 21. století. Dalo by se očekávat, že tyto trendy s sebou ponесou i zvýšení zastoupení žen v politice – avšak tak tomu není. Ženy, které představují polovinu populace, jsou v národních parlamentech ve světovém průměru zastoupeny pouze z 15 %. V ostatních volených orgánech či vládách není zastoupení žen o mnoho větší. V České republice,

kteřá je mladou demokracií a kteřá rychle spěje k vyspělé společnosti, není situace z pohledu zastoupení žen o nic lepší (odpovídá světovému průměru).⁴³

Československo patřilo mezi ty komunistické země, v nichž platila zákonná kvóta požadující třicetiprocentní zastoupení žen v parlamentu. Po pádu komunismu byl tento zákon zrušen a v prvních polistopadových volbách v roce 1990 zastoupení žen v nejvyšších politických orgánech výrazně kleslo. Dalšími volbami v roce 1992 se tento pokles ještě více prohloubil, sotva kdo z české veřejnosti si však byl vědom toho, že tento pokles znamenal návrat ke stavu před čtyřiceti lety – neboť zastoupení žen v poslanecké sněmovně parlamentu ve volebním období 1992-1996 odpovídalo stavu z let 1946-1948.

Další dvoje volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR – v letech 1996 a 1998 – přinesly zvýšení zastoupení žen na 15 %. Pro toto zvýšení nelze najít prokazatelné systémové důvody, a lze se proto domnívat, že může být náhodné a zvrtné. Proběhly také troje volby do druhé komory parlamentu, do senátu, první v roce 1996 a další v roce 1998 a 2000, v nichž ženy skončily se zastoupením 11,1 %, v roce 2000 z jedenaosmdesáti senátorů bylo celkem devět žen.⁴⁴

Jak již bylo zmíněno, v České republice kvóty na zastoupení žen v politice nejsou centrálně zavedeny. Pouze některé politické strany aplikují své vlastní dobrovolné kvóty (u ČSSD se jedná o zastoupení žen ve stranických orgánech, u Strany zelených a KSČM jde o podíl žen na kandidátních listinách). Existuje zde ale velmi malá obecná informovanost o kvótách a chybí zde také hlubší fundovaná debata o možném závazném zavedení kvót. Přitom v roce 2004 vláda (Rada vlády pro lidská práva) připravovala změnu volebního zákona, která počítala se zavedením kvótového systému – tzv. zipového typu (muži a ženy se na kandidátní listině střídají). Novelu ale nakonec vláda ani neprojednala (kvůli rozporům ohledně finančních příspěvků stranám).⁴⁵

Jednou z dominantních charakteristik české politické scény je její maskulinní charakter. Ten se odráží jak v jejím každodenním fungování, tak v normách jednání

⁴³ Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?, Praha: Fórum 50 %, o. s., 2008, s. 35

⁴⁴ Hlasy žien, Bratislava: Záujmové združenie žien Aspekt, 2002, s. 82-83

⁴⁵ Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?, Praha: Fórum 50 %, o. s., 2008, s. 36

a chování i v mechanismech interakce, které jsou akcentovány. Mužský princip představuje v české politice dominantní diskurs, proto je pro ženy často obtížné prosadit svůj názor na fungování politiky jako takové i řešení aktuálních otázek, který je často odlišný od pohledu mužů. Za velmi důležité považujeme především zjištění, že muži a ženy mají odlišné pojetí konceptu politické moci – ženy častěji než muži vnímají politiku jako veřejnou službu a méně často akcentují roli politické funkce jako takové a společenského postavení, které s sebou přináší.

Ve vrcholné politice České republiky se rovněž setkáváme s výrazným genderovým rozdělením sfér. Zatímco muži jsou spojováni s tzv. silovými resorty především v oblasti ekonomiky a hospodářství, ženy jsou na úrovni parlamentu i vlády spojovány s humanitními sférami a s tzv. politikou péče. Humanitní sféra je také jak muži, tak ženami vnímána jako méně prestižní.⁴⁶

Individuální bariéry participace žen v politice:

- přetrvávající patriarchální model rodiny – klíčovým aspektem je rozdělení práce v rodině – ženy-političky stále vnímají domácí práce jako svou povinnost. Pro politickou kariéru žen je tak skloubení politické kariéry a rodinného života klíčové. Podpora (nebo alespoň tolerance) rodiny je důležitou podmínkou pro vstup do politického života.
- odlišná hodnocení mužů a žen – v politice panují rozdílná měřítka pro muže a pro ženy, být respektována a prosadit svůj názor je pro ženy často velmi obtížné, protože mužský princip a způsob vnímání představuje v současné době v české politice dominantní diskurs. S muži-politiky si česká veřejnost nejčastěji spojuje vlastnosti jako: rozhodnost, razantnost a neústupnost. Za jejich velkou přednost považují občané také to, že jsou více nezávislí na rodině a mohou se tak politické činnosti věnovat naplno.⁴⁷

⁴⁶ Nebojme se kvót! Podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů, Praha: Fórum 50 %, o. s., 2008, s. 9

⁴⁷ Rakušanová, P., Česká politika: ženy v labyrintu mužů? Praha: Fórum 50 %, o. s., 2006, s. 26-27

Postoje české veřejnosti lze shrnout následujícím způsobem:

- veřejnost se domnívá, že je sice žen v politice málo, ale ženy by se měly věnovat jinému typu veřejné aktivity než muži (například sociálním tématům, nadační činnosti),
- ženy se v menší míře zajímají o politiku, čímž dochází k prvotní samoselekci žen,
- ve společnosti přetrvává tradiční pojetí rolí mužů a žen, což ztěžuje ženám možnost začít politickou kariéru.⁴⁸

Je možné shrnout, že proces rozšiřování EU na východ zahájil vytváření institucionálních struktur pro prosazování genderové rovnosti, harmonizaci české legislativy s EU direktivami pro genderovou rovnost i parlamentní a vládní diskusi o rovnosti žen a mužů v ČR. Přesto znalosti a postoje EU a českých úředníků a politiků k nutnosti prosazování genderové rovnosti způsobily, že diskuse, realizace a evaluace se uskutečňovala spíše formálně než důsledně.⁴⁹

2.2 Zastoupení žen v politice na Slovensku

Slovenská republika ratifikovala všechny klíčové mezinárodní dokumenty v oblasti rovnosti příležitostí. Novelizace Ústavy SR ustanovila jejich nadřazenost nad národní legislativou, pokud zabezpečují víc práv a svobod.

Ústava SR zaručuje stejná práva a svobody všem občanům „bez ohledu na pohlaví, rasu, barvu pleti, jazyk, víru a náboženství, politické či jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnosti nebo k etnické skupině, majetek, rod nebo jiné postavení“ (čl. 12). V roce 2004 byl přijatý samostatný Zákon o rovném zacházení v některých oblastech a o ochraně před diskriminací (tzv. antidiskriminační zákon), který také definuje zákaz diskriminace pro všechny výše uvedené důvody včetně pohlaví. Rodové rovnosti se ale Ústava SR explicitně nevěnuje. Nebyl přijatý ani speciální zákon o rovnosti pohlaví. Některé otázky rodové rovnosti či ochrany žen jsou implementované v existujících zákonných normách a týkají se většinou zaměstnání a rodiny.

⁴⁸ Rakušanová, P., Česká politika: ženy v labyrintu mužů? Praha: Fórum 50 %, o. s., 2006, s. 31

⁴⁹ Hašková H., Křížková, A., Linková, M., Mnohohlasem, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 89

Klíčovým problémem ochrany práv žen na Slovensku však není jen nedostatečnost legislativních norem, ale především nedostatečné uplatňování existujících. Příčinou je tzv. syndrom naučené bezmocnosti žen: nízká úroveň právního povědomí žen, jejich slabí občanské sebevědomí a nedostatečná vůle i slabá připravenost obhajovat a prosazovat svoje práva.⁵⁰

Systemové bariéry při zapojení žen do hlavního politického proudu naznačují použití kvót jako prostředku na zvýšení procenta političek. Kvóty představují to, co Dohoda OSN o odstranění všech forem diskriminace žen nazývá „dočasnými zvláštními opatřeními“, jejichž cílem je překonat odkaz nerovnosti v politickém zastoupení. Ve střední a východní Evropě existuje pochopitelná neochota vůči přijetí kvót na základě odkazu jejich zneužívání státními socialistickými režimy. Ve skutečnosti představují nejefektivnější metodu, která v krátkém čase zvýší úroveň zastoupení žen.⁵¹

V posledních letech iniciovalo několik ženských organizací a členek parlamentu diskusi týkající se kvót. Kvóty jsou přijaté v mnohých zemích jako dočasné nástroje zaměřené na zlepšení vyvážené účasti žen a mužů v politice. Je možné je zavést právně nebo je mohou politické strany zavést dobrovolně. Od roku 2002 se jejich zákonné uplatnění stalo třikrát bodem parlamentní a vládní agendy na Slovensku a vždy bylo odmítnuté.⁵²

Na Slovensku neexistují oficiálně pozitivní opatření na podporu zastoupení žen v politice kromě pokusů právně prosadit systém kvót.⁵³

Téma politické participace začalo být v širší míře významné před parlamentními volbami v roce 2002. Aktivity mimovládních ženských organizací, které byly sdružené

⁵⁰ http://www.aspekt.sk/info_det.php?IDcentrum=303&page=1

⁵¹ Bitušíková, A., Ženy v občianskom a politickom živote na Slovensku, Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, s. 16

⁵² Bitušíková, A., Ženy v občianskom a politickom živote na Slovensku, Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, s. 44

⁵³ Bitušíková, A., Ženy v občianskom a politickom živote na Slovensku, Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, s. 123

ve Fóre žien 2000 a podporované Koordinačným výborom pre problematiku žien pri Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR.⁵⁴

V čem spočívajú hlavné príčiny nízkej angažovanosti žien v politike je v súčasnosti ťažko jednoznačne uzavrieť. Môže byť determinovaná jednak rodinným prostredím a situáciou, dôvodom môžu byť vnútrostranícké selekčné mechanizmy pre postup v politickej hierarchii, rovnako tak stereotypy v bežnom povedomí odmietajúcej ženy – političky.⁵⁵

Participácia žien v SR na politickom rozhodovaní po roku 1989 bola veľmi slabá, pretože i samotné zastúpenie žien v politických orgánoch na národnej i regionálnej či lokálnej úrovni je nízke. Ve väčšine riadiacich funkcií bol podiel žien hlboko pod tretinovým zastúpením, v mnohých prípadoch ženy absentovali úplne. Nízka rodová citlivosť politických strán sa prejavila bezprostredne po voľbách 2002. Pri sestavovaní novej vlády nebola ani jedna žena svätená niektorej z najvyšších exekutívnych funkcií, za čo sa sklídili politickí predstavitelia značnou kritikou. Až na konci volebného obdobia ministerská kresla zaujali dve ženy.

Nízky status ženskej agendy odráža i zloženie kandidátskych listín politických strán pred parlamentnými voľbami 2006. Oproti predchádzajúcemu obdobiu nedošlo k žiadnemu výraznému zlepšeniu: priemerný podiel žien na kandidátskych listinách predstavuje 23 % oproti 22 % v roku 2002.

Podobný stav je i na nižších úrovniach samosprávy: žiadna žena nebola zvolená za županu, medzi primátory miest je tiež ich podiel veľmi nízky, starostovský post zastáva len 20 % žien. Zastúpenie žien je však nízke i v iných inštitúciách s výrazným vplyvom na prijímanie politických rozhodnutí a rozdeľovanie zdrojov (Národná banka Slovenska, Sociálna poisťovňa, regionálne štruktúry štátnej správy, komisie a výbory rozhodujúce o eurofondoch a ďalšie).

⁵⁴ Cviková, J., Juráňová J., *Feminizmy pre začiatovníčky*, Bratislava: Aspekt, 2009, s.27

⁵⁵ Filadelfiová, J., Radičová, I., Pulíš, P., *Ženy v politike – dosledok tanzície verejnej politiky?*, Bratislava: 2000, s. 88

Je tedy možné konstatovat, že situace z hlediska přístupu žen Slovenské republiky k politickému rozhodování je dlouhodobě nepříznivá, stejně tak, jako v oblasti ekonomického rozhodování. Při tvorbě rozhodovacích orgánů na Slovensku se málo přihlíží k požadavkům vyváženého zastoupení žen a mužů.⁵⁶

2.3 Rakousko – ženy v politice

Tradice samostatných právních předpisů o rovném zacházení byla založena v roce 1979, kdy byl pro soukromou sféru přijat zákon o rovném zacházení se ženami a muži v pracovním životě (Gleichbehandlungsgesetz). Na jeho dodržování dohlíží Advokátka (Anwältin) pro rovné zacházení ve Vídni a její regionální kolegyně v jednotlivých zemích. Svým posláním a pravomocemi bývají přirovnávány k ombudsmanovi s určitou specializací.

Pro zaměstnance ve službách státu byl přijat v roce 1993 spolkový zákon (Bundes-Gleichbehandlungsgesetz) a v polovině 90. let jednotlivé zemské zákony. Oba základní zákony byly k 1. 7. 2004 velmi obsáhle novelizovány a v souladu s evropským právem byla rozšířena jejich věcná působnost. V původním zákoně z roku 1979 zůstala jen úprava institucí (Anwältin, Gleichbehandlungskommission) a věcný obsah se přesunul do nového zákona č. 66/2004 BGBl. Do roku 2003 byla problematika rovného zacházení v kompetenci ministerstva pro sociální jistoty a generace, nyní je v kompetenci ministryně pro zdraví a ženské záležitosti (www.bmgf.gv.at). Na základě spolkového zákona se na všech úrovních o jeho dodržování starají pověřené osoby (die Gleichbehandlungsbeauftragten), které úřadují v tzv. ženských kancelářích (Frauenbüro).⁵⁷

Politika rovných příležitostí pro ženy není jen otázkou přítomnosti / absence žen v politických orgánech, ale je to hlavně otázka politického obsahu. Nicméně podíl žen v legislativě a politickém životě, je indikátorem toho, zda ženy mají, nebo nemají právo podílet se na veřejném životě.

⁵⁶ http://www.aspekt.sk/info_det.php?IDcentrum=303&page=1

⁵⁷ http://archiv.noviny.mpsv.cz/pdf/PSP_10_04_big.pdf

SPÖ (Rakouská sociálně-demokratická strana) v roce 1985 nastavila kvóty ve výši 25 %., V roce 1993 byly zvýšeny na 40 %. Zelení (Grüne) zavedli v roce 1993 kvóty 50 % a to zipovým systémem.⁵⁸

Ženy se na politickém rozhodování podílejí nedostatečně. Například 99 % starostů v Rakousku jsou zastoupeny pouze muži. Sotva se na tom dá v dohledné době něco změnit. Účast žen na politickém životě a na politickém veřejném diskursu je nadále nízká. Dosavadní demokratické koncepty výslovně nevylučují ženy, ve skutečnosti ale nepožadují jejich účast. V klasickém politickém systému, který mohou tvořit strany, odbory, obecní rada, ale také hospodářské relevantní posty jsou ženské kvóty tradičně nízké. Sice bylo ženám umožněno již dříve prostřednictvím různých forem kampaní zasahovat do politiky, ale většinou zůstalo v této oblasti pouze u formulování požadavků a politických projevů vůle. Možnosti žen na participaci se omezily na soukromé aktivity nebo sociální péči. Ženy se angažují často pouze na lokální sociální iniciativy. V Rakousku vykonávají veškerou sociální práci více jak tři čtvrtiny žen.

V rámci dobrých podmínek v gender problematice je nutné vytvořit a doplnit pracovní výkon mužů i žen v soukromí, v práci a v politice. Nedostatečná politická participace nemůže být zlepšena vyšší angažovaností ze strany žen, k tomu musí být změněn systém a s tím související ekonomické podmínky. Angažovaná politika žen potřebuje rozdělení společenských statků – jde o nestejně rozdělení zdrojů jako pracovní místa, čas a peníze.

Úmluva EU o odstranění všech forem diskriminace žen zavazuje všechny členské státy učinit opatření k odstranění diskriminace žen v politickém a veřejném životě. Směrnice doporučuje přechodná zvláštní opatření k dosažení stejných práv, která jsou výslovně uvedena jako přípustná, např. zavedení kvót. Rakousko přijalo tento dokument v roce 1982. Stejně tak jako doporučení Světové konference žen v Pekingu 1995.

V praxi nestačí pouze požadovat participaci žen. Vzdělávání dospělých musí být zacíleno na posilování kompetencí a nabídnout kvalifikaci. Tak vznikly kurzy pro ženy,

⁵⁸ <http://www.db-decision.de/CoRe/Austria.htm>

programy zaměřené na řízení, také zprostředkování feministické politické teorie, státní i nestátní vzdělávání, diskuse o výzkumných přístupech politické transformace.⁵⁹

2.4 Komparace ČR, SR a Rakousko

Mezinárodní srovnání – zastoupení žen v parlamentech vybraných zemí¹⁾

%

Země	2004	2005	2006	2007	2008
EU 27, v tom:	22	23	23	24	24
Belgie	35	35	36	35	37
Bulharsko	28	21	21	22	22
Česká republika	15	16	16	15	15
Dánsko	38	40	39	37	38
Německo	33	31	33	32	33
Estonsko	15	18	19	21	21
Irsko	12	13	12	13	13
Řecko	13	13	13	16	16
Španělsko	36	36	36	36	36
Francie	13	15	13	18	19
Itálie	12	12	17	17	21
Kypr	9	16	16	14	16
Lotyšsko	17	21	19	19	21
Litva	22	23	22	24	23
Lucembursko	24	21	24	25	25
Maďarsko	9	9	10	11	11
Malta	9	9	9	9	9
Nizozemsko	40	39	38	39	40
Rakousko	32	33	31	32	31
Polsko	21	21	19	20	20
Portugalsko	20	25	25	27	30
Rumunsko	11	11	11	11	9
Slovinsko	13	13	13	12	12
Slovensko	17	17	21	19	19
Finsko	38	38	38	42	42
Švédsko	48	49	47	47	47
Spojené království	18	20	20	20	19
Ostatní evropské země:					
Chorvatsko	.	.	.	22	22
Island	31	33	41	32	33
Norsko	40	34	33	35	34
Turecko	.	4	3	9	9
¹⁾ křesla v jednokomorovém či v dolní komoře parlamentu ⁶⁰					

⁵⁹ http://www.politischebildung.at/upload/pb_frauen.pdf

⁶⁰ <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08--17>

Mezinárodní srovnání - ženy a muži v národních vládách¹⁾

Země	Ženy	% žen ve vládě	Muži	Celkem	Premiér	Hlava státu
EU 27, v tom:						
Belgie	6	40,0	9	15	muž	-
Bulharsko	5	26,3	14	19	muž	muž
Česká republika	2	11,1	16	18	muž	muž
Dánsko	7	36,8	12	19	muž	-
Německo	6	37,5	10	16	žena	muž
Estonsko	3	21,4	11	14	muž	muž
Irsko	3	20,0	12	15	muž	žena
Řecko	2	11,1	16	18	muž	muž
Španělsko	9	50,0	9	18	muž	-
Francie	13	34,2	25	38	muž	muž
Itálie	4	18,2	18	22	muž	muž
Kypr	1	8,3	11	12	muž	muž
Lotyšsko	4	21,1	15	19	muž	muž
Litva	3	21,4	11	14	muž	muž
Lucembursko	3	20,0	12	15	muž	-
Maďarsko	2	12,5	14	16	muž	muž
Malta	2	22,2	7	9	muž	muž
Nizozemsko	5	27,8	13	18	muž	-
Rakousko	5	35,7	9	14	muž	muž
Polsko	5	25,0	15	20	muž	muž
Portugalsko	2	11,8	15	17	muž	muž
Rumunsko	0	0,0	17	17	muž	muž
Slovinsko	3	16,7	15	18	muž	muž
Slovensko	2	12,5	14	16	muž	muž
Finsko	12	60,0	8	20	muž	žena
Švédsko	10	45,5	12	22	muž	-
Spojené království	8	32,0	17	25	muž	-

61

Podle počtu žen ve veřejných funkcích je možné usuzovat, jak je daný stát vyspělý v otázkách postavení žen a mužů ve společnosti. V Československu platila zákonem stanovená kvóta, která stanovovala třicetiprocentní zastoupení žen v parlamentu. Po roce 1989 byl tento zákon zrušen. Což se projevilo rapidním snížením počtu žen v politice a také nechutí další kvóty zavádět. Pouze některé politické strany mají zavedeny kvóty, které udávají např. počet žen na kandidátních listinách. Na Slovensku je situace obdobná, zavedení kvót do politiky se nepodařilo dosud

⁶¹ <http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08--17>

prosadit. Přestože se jedná o nejefektivnější metodu, která rychle zvyšuje úroveň zastoupení žen a jsou doporučovány jako dočasná zvláštní opatření. V Rakousku přijaly kvóty jednotlivé politické strany.

V politikách všech tří států se objevuje společný znak. Jde o genderové rozdělení sfér. Ženy zastupují funkce, které jsou spojeny se sociální oblastí, s humanitními odvětvími, naproti tomu muži vedou resorty spojené s mocí, ekonomikou.

Ve všech třech státech je rovněž velmi nízké zastoupení žen v regionální politice. Je to dáno silně zakořeněným patriarchálním modelem rodiny, který zřejmě nebude snadné v povědomí lidí změnit. Např. česká veřejnost vnímá muže jako lepší politiky než ženy, protože jsou nezávislí na své rodině. Ženy se také obecně méně zajímají o politiku.

Rovněž si jak v Rakousku, tak na Slovensku i v České republice státní i nestátní organizace, které se zabývají genderovými otázkami, konkrétně postavením a počtem žen ve veřejných funkcích, uvědomují, jak důležité je vzdělávání žen v této oblasti. Organizují tedy nejrůznější programy, semináře a projekty, které mají napomoci ženám v získání nových znalostí, v oblasti samotné problematiky rovného postavení žen a mužů, ale také na poli ekonomickém, politickém a společenském.

Z výše uvedených tabulek je možné vyčíst konkrétní čísla, která uvádějí skutečné zastoupení žen v národních parlamentech a vládách jednotlivých zemí. V roce 2008 bylo v parlamentu České republiky z celkového počtu 15 % žen, v Rakousku je to 31 % a na Slovensku bylo zastoupení žen 19 %. Více než dvojnásobek procentního zastoupení žen bylo tedy v Rakousku oproti České republice. Zastoupení žen ve vládách bylo v České republice 11,1 %, v Rakousku 35,7 % a na Slovensku 12,5 %. Rakousko má tedy téměř trojnásobné procentní zastoupení žen ve vládě oproti České republice. Slovensko je téměř na stejné úrovni v počtu žen v politice jako Česká republika.

Všechny tři uvedené státy mají mužské představitele nejvyšších funkcí, tedy prezidenta a premiéra.

3. Domácí násilí jako jedna z forem násilí na ženách

Mezi hlavní formy násilí na ženách patří: domácí násilí, sexuální násilí, obchod se ženami, tzv. škodlivé tradiční praktiky (např. ženská obřízka, vražda pro věno, vražda ze cti).⁶²

Zhruba 70 % žen na celém světě na sobě alespoň jednou za život zažije násilí. Podle Světové zdravotnické organizace způsobuje násilí na ženách ve věkové skupině 15-44 více obětí (smrtebných či s doživotními zdravotními následky) než rakovina, malárie, dopravní nehody a války dohromady. OSN dokonce hovoří o pandemii. Miliony žen na světě jsou terčem domácího násilí, znásilnění způsobené partnery či jako válečné strategie, obětmi násilné prostituce, obchodu s lidmi, anebo pouhé misogynie.⁶³

V následujících kapitolách se budu podrobněji věnovat problematice domácího násilí, která je jednou z forem násilí na ženách. Opět budu sledovat, jak je tento problém řešen u nás, na Slovensku a v Rakousku.

3.1 Problematika domácího násilí v České republice

V **České republice** zažilo během svého života alespoň některou z forem násilí ze strany svého partnera až 38 % žen, terčem sexuálního násilí či zneužívání se stalo 25 % žen. Každý den je nahlášeno jedno až dvě znásilnění a téměř polovina vysokoškolských studujících (v drtivé většině studentek) se setkala se sexuálním obtěžováním. „Navzdory těmto statistikám nejsou aktivity neziskových organizací pracujících s ženami – obětmi násilí dostatečně zabezpečeny. Každoročně musí o finanční prostředky na provoz poraden, azylových domů a právních center opakovaně žádat s nejistým výsledkem. Napomoci může Národní akční plán prevence násilí na ženách. Je na čase, aby se jeho schválením česká vláda k systematickému

⁶² http://www.nesehnuti.cz/publikace/letak_nasili_WEB.pdf

⁶³ <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=2206469>

potlačování násilí na ženách a domácího násilí jasně a výrazně přihlásila, “ říká Marie Lienau z organizace proFem, o.p.s..⁶⁴

Fenomén domácího násilí není mimořádný pro „násilí“ jako takové, ale pro okolnosti, za kterých je páčáno, kde je páčáno a z jakých pohnutek. Dochází k němu v soukromí, v intimním vztahu mezi agresivní osobou a obětí, které jsou nejčastěji spojeny citovými nebo manželskými pouty, společnými dětmi, majetkem, bydlištěm, ekonomickou provázaností, mezigeneračními nebo příbuzenskými vazbami. Dochází k němu z mocenských pohnutek, z potřeby ovládat druhého.⁶⁵

Ženy tvoří 90 – 95 % všech obětí domácího násilí. Podle zahraničních pramenů se obětí stává každá pátá až desátá žena.⁶⁶

Přestože se výsledky jednotlivých studií partnerského násilí od sebe liší a jejich srovnatelnost je obtížná, většina z nich se shoduje v tom, že převážnou část obětí tvoří ženy. Řada odborníků vnímá partnerské násilí jako genderově podmíněný problém. Můžeme se setkat s definicemi násilí páchaného na ženách, které jsou zároveň prezentovány jako definice domácího či partnerského násilí: „Fyzické, sexuální, emocionální a psychické zneužívání ženy mužem, se kterým je nebo byla ve vztahu. Toto násilí může být aktuální, hrozící nebo může jít o pokus o něj.“

Podle deklarace OSN o odstranění násilí na ženách z roku 1993, čl. 1, se za násilí páchané na ženách považuje „každý projev rodově podmíněného násilí, která má, nebo ba mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo duševní újmu nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrašování a úmyslného omezování svobody, a to ve veřejném nebo soukromém životě“.⁶⁷

Násilí mezi blízkými osobami je trestné stejně jako násilí mezi cizími lidmi. České právo sice nedefinuje pojem domácí násilí, ale od roku 2004 je podle § 215a trestního zákona trestné týrání osoby blízké, žijící ve společném obydlí. Týráním

⁶⁴ <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=2206469>

⁶⁵ Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha: proFem, o.p.s., 2008, s. 22

⁶⁶ Huňková, M., Voňková, J., Domácí násilí v ČR z pohledu práva, Justiční akademie ČR, 2004: s. 45

⁶⁷ Marvánová-Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., Partnerské násilí, Praha: LINDE, 2008, s. 10

je zde myšleno úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám nebo jiným činnostem, kterou týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují). Trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající stejně jako vznik následků na zdraví.⁶⁸

Dne 14. března 2006 byl přijat zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento zákon umožňuje od 1. 1. 2007 vykázaní pachatele domácího násilí ze společně obývaného bytu či domu na dobu 10 dnů. Předběžným opatřením bude možno požádat o prodloužení této doby a to maximálně na dobu jednoho roku. Zároveň tento zákon počítá se zřízením tzv. intervenčních center.⁶⁹

Dnes vedle sebe koexistují dva pohledy na domácí násilí: feministický a kriminologický. Oba předpokládají, že domácí násilí se liší od jiných podob kriminality mezi známými i neznámými lidmi. Čírtková (2002)

- Feministický přístup otevřeně deklaruje svoji zaujatost pro ženskou perspektivu v nazírání problému. Akcentuje prvky sociostrukturálního násilí a pozici žen jako obětí. Motivaci pachatelů považují za specifickou tím, že do ní promítají patriarchální hodnotové stereotypy. Týrání a zneužívání partnera je volbou, rozhodnutím.
- Kriminologický přístup studuje partnerské násilí bez ohledu na pohlaví pachatele a oběti. Tvrdí, že počty pachatelů mužského a ženského pohlaví jsou vyrovnané. Viktimologové pak dokládají, že syndrom týraného partnera postihuje stejným způsobem muže i ženy vystavené partnerskému násilí.

V České republice existuje několik specializovaných center (zpravidla neziskových organizací), kam se mohou oběti domácího násilí obrátit o pomoc:

⁶⁸ <http://www.stopnasili.cz/zeny/legislativa.html>

⁶⁹ <http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/>

- ROSA centrum pro ženy - oběti domácího násilí
- BKB
- ACORUS
- proFEM (projekt AdvoCats for Women)
- Gender Studies, o.p.s.
- Ekologický právní servis, poradna pro ženy v tísní Brno
- Poradna ELPIS Slezské diakonie
- řada Azylových domů, Domů pro matky v tísní apod.⁷⁰

PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ DLE KRAJŮ V ROCE 2009													
KRAJ	Ve spolupráci s APIC v ČR - zpracoval Bílý kruh bezpečí, o.s. - 6.1. 2010												CELKEM
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Jihočeský	6	5	2	1	5	3	4	3	0	3	1	2	35
Jihomoravský	8	6	10	8	6	6	5	7	10	3	5	8	82
Karlovarský	4	2	4	5	6	4	1	8	7	2	4	2	49
Královéhradecký	1	3	0	3	2	1	0	1	1	0	3	1	16
Liberecký	1	6	11	9	5	5	6	3	3	7	3	9	68
Moravskoslezský	8	12	14	9	8	7	9	11	9	6	11	7	111
Olomoucký	3	2	8	2	3	4	5	2	5	3	4	2	43
Pardubický	1	2	5	5	4	6	4	6	1	4	1	5	44
Plzeňský	1	1	4	0	0	1	3	1	0	1	1	1	14
Hlavní město Praha	5	7	6	4	4	4	1	2	6	4	2	3	48
Středočeský	8	10	5	7	9	3	1	4	4	2	1	5	59
Ústecký	12	15	13	7	15	12	14	8	8	7	10	13	134
Vysočina	2	3	3	5	4	5	2	2	2	4	3	4	39
Zlínský	3	4	8	3	5	1	4	1	2	1	2	2	36
CELKEM VYKÁZÁNÍ	63	78	93	68	76	62	59	59	58	47	51	64	778

	2007 - žádný případ
	2008 - žádný případ

71

⁷⁰ <http://www.feminismus.cz/index.shtml?x=115241>

3.2 Domácí násilí – Slovenská republika

Násilí páchané na ženách představuje v SR vážný společenský problém: zasahuje velkou skupinu žen, dotýká se různých oblastí jejich života od dětství po dospělost, intimní vztahy nevyjímaje.

Na Slovensku je to každá pátá žena: každá pátá dospělá žena, která má v současnosti partnera, zažila z jeho strany násilné jednání - přesněji 21,2 % dospělých žen SR ve věku 18-64 roků, které měly partnera, zažili z jeho strany násilí (v případě 6 % šlo o vyhraněné násilí, to je často opakované fyzické a sexuální násilí a téměř stále přítomné psychické, sociální či ekonomické násilí).⁷²

Ústava Slovenské republiky v čl. 15 chrání právo fyzické osoby na život a v čl. 16 ods. 1 zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí.

Pachatelé trestných činů souvisejících s domácím násilím se dopouštějí svým protiprávním konáním různých trestných činů, podle konkrétního naplnění zákonných znaků dané skutkové podstaty trestného činu tak jako je definovaný v z. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (TZ). TZ poskytuje ochranu tělesné integrity především ustanoveními VII. Hlavy zvláštní části a to formulováním skutkových podstat trestných činů ublížení na zdraví (§ 155 až § 158), omezování osobní svobody (§ 183), a pod., z VIII. hlavy jsou to: vydírání (§ 189), nátlak (§ 192), znásilnění (§ 199), sexuální násilí (§ 200), sexuální zneužívání (§ 201 a 202).⁷³

Na Slovensku byly v letech 1999 až 2002 provedeny legislativní úpravy s cílem zvýšit ochranu obětí domácího násilí. Neexistuje zde ale speciální zákon, který by tuto problematiku upravoval.

Také Slovenská republika přijala v posledních letech legislativní změny, jejichž cílem je větší ochrana a pomoc obětem domácího násilí. V trestněprávní úpravě

⁷¹ <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/novinky-nazory/vykazani-v-roce-2009/r17>

⁷² http://www.fenestra.sk/html/7_7.html

⁷³ <http://www.dotyk.sk/04-projekty/index.php>

má domácí násilí na Slovensku samostatně definovanou skutkovou podstatu a je tedy ze zákona trestné.

I zde se policie setkává s případy, které se označují společným názvem domácí násilí. I když trestní zákon tento trestný čin nezná. V letech 1999 až 2002 byla novelizována řada právních norem jako Trestní zákon, Trestní řád, Zákon o přestupcích, Občanský soudní řád, Občanský zákoník a Zákon o odškodnění obětí násilných trestných činů. Legislativní změny na Slovensku iniciovaly ženské organizace pod názvem „**minimální úpravy s maximálním efektem**“.⁷⁴

Po novelizaci umožňuje občanský soudní řád soudu vydat předběžné opatření a zakázat tak násilníkovi vstup do společného obydlí s obětí. Návrh na vydání předběžného opatření může podat jeden z manželů, bývalých manželů či partnerů, kteří bydlí ve společném bytě. O předběžném opatření musí soud rozhodnout nejpozději do sedmi dnů od podání návrhu, a to i bez předchozího výslechu účastníků. Opatření je závazné pro obě strany řízení, a to bez ohledu na to, zda se některý z nich odvolal.

Při vydání předběžného opatření soud zároveň určí lhůtu, do kdy je navrhovatel povinen podat návrh na zahájení soudního řízení ve věci samé, tedy například žádost o rozvod, návrh na omezení užívacího práva. Při rozhodování o předběžném opatření a také omezení užívacího práva je soud vázán rozhodnutím jiného příslušného orgánu o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt.

V případě, že povinná osoba poruší předběžné opatření, dopouští se trestného činu maření úředního rozhodnutí a je možné požádat o soudní výkon rozhodnutí. Nerespektování předběžného opatření může být potrestáno odnětím svobody na jeden až pět let.⁷⁵

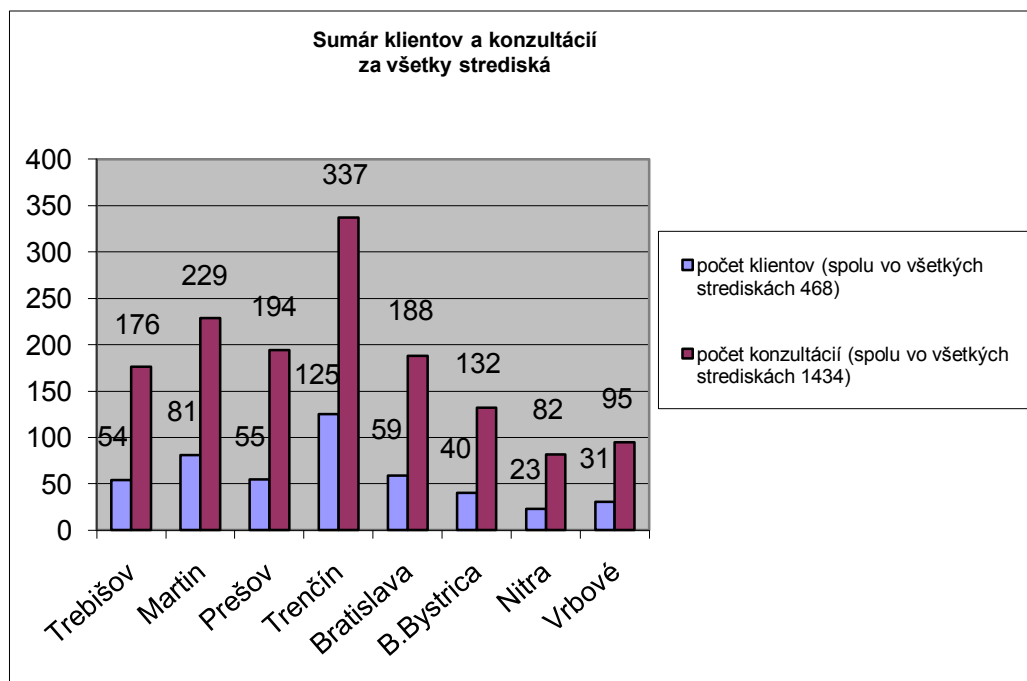
⁷⁴ Sborník příspěvků z mezinárodní konference k domácímu násilí v Bratislavě ze dne 15-16. října 2007, s. 9

⁷⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z., z 20. mája 2005, Trestný zákon; Rajtáková, <http://www.fenestra.sk>.

Statistika domácího násilí vypracovaná v rámci projektu SKC DOTYK

ALTERNA intervenční centrum pro pomoc obětem domácího násilí

srpen 2006

76

3.3 Ochrana před domácím násilím v Rakousku

V květnu 1997 přijalo Rakousko samostatný spolkový zákon na ochranu před násilím v rodině (Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie neboli ve zkrácené podobě "Gewaltschutzgesetz").⁷⁷

Evropskou unií byl označen jako tzv. **best practice**, tedy nejlepší přístup k řešení. Současně s tímto zákonem byly změněny i jiné právní normy jako zákon o policii, zákon o exekuci apod. V roce 2000 a 2004 byl zákon na ochranu před domácím násilím novelizován.

⁷⁶ <http://www.dotyk.sk/04-projekty/index.php>

⁷⁷ <http://bkb.juristic.cz/174588/old>

Rakouský model se stal vzorem i pro další evropské úpravy, kdy z těchto zkušeností vychází i české zákonodárství pro tuto oblast. Více než desetileté zkušenosti s jeho fungováním v praxi pak jeho aplikaci potvrzují.⁷⁸

Rakousko má jasnou oficiální strategii pro řešení případů domácího násilí. Tato strategie vychází ze tří předpokladů:

- domácí násilí je skutečně naléhavý problém, který nemůže stát a jeho instituce ignorovat
- domácí násilí je specifický problém, který se v mnoha ohledech liší od násilí mezi vzájemně cizími lidmi, a proto vyžaduje i specifické, cílené zákony a postupy
- klíčovou otázkou pro stát a jeho instituce je především, jak zajistit ochranu před domácím násilím.⁷⁹

Ve všech uvedených "novinkách" šlo o jeden cíl: zajistit důslednou prevenci proti domácímu násilí. Po dlouhých a místy i vyhrocených diskusích expertů dospělo Rakousko k názoru, že tento cíl vyžaduje především zaujmout jasně vyhraněnou pozici proti násilí a tudíž ve prospěch ohrožené oběti. "Když jde o ukončení násilí v rodině, stává se nejvyšším příkázáním tzv. strategie vměšování, neboť pasivita a "nicnedělání" pomáhá pachateli a nesvědčí oběti", uvádí se přímo v rakouském materiálu. Tento postoj ovšem neznamena, že pachatel je zcela odsunut na vedlejší kolej anebo že je mu odepírána pomocná ruka. V jeho cestě za nápravou musí být ovšem nejdříve okamžitě konfrontován s tím, že jeho chování je nežádoucí. V zákonech je proto použit celkem jednoduchý princip: agresor musí jít a nést důsledky svého konání, zatímco oběť má právo zůstat doma a být chráněna před dalším násilím.

V zákoně na ochranu před násilím v rodině tuto ideu vyjadřuje především § 382b (1) o vykázaní z bytu a § 382b (2) o zákazu pobývání na určitých místech a vyhledávání kontaktu s obětí domácího násilí.

⁷⁸Voňková, J., Spoustová, I., Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha: ProFem, o.p.s, 2008, str. 182

⁷⁹<http://bkb.juristic.cz/174588/old>

§ 382b. (1) uvádí: "Osobě, která činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelným tím, že blízkého příslušníka tělesně napadá, vyhrožuje mu tímto nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízkého příslušníka, soud na žádost této blízké osoby uloží:

1. opuštění bytu a jeho bezprostředního okolí
2. a zákaz návratu do bytu a jeho bezprostředního okolí

a to v případě, jestliže byt slouží k uspokojování naléhavé potřeby bydlení ohrožené blízké osoby." Druhý odstavec pak dodává: " Osobě, která činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelným tím, že blízkého příslušníka tělesně napadá, vyhrožuje mu tímto nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízkého příslušníka, soud na žádost této blízké osoby

1. zakáže pobyt na konkrétně určených místech
2. a uloží mu nevyhledávat setkání ani navázání kontaktu s osobou – návrhovatelem této žádosti, jestliže tomu ovšem nebrání zásadně důležité zájmy osoby - odpůrce.⁸⁰

Souběžně s novinkami na úrovni zákonů byla přijata řada dalších doprovodných opatření. Expertům bylo totiž jasné, že pro účinnou pomoc obětem domácího násilí nestačí pouze nové zákony. Vykázání útočnicka a zákaz vstupu na deset dní samy o sobě problém domácího násilí nevyřeší. Co se bude v konkrétním případě dít dále a jak budou uspořádány soukromé vztahy, ze kterých vzešlo domácí násilí, je věcí osobních rozhodnutí (nejen) oběti. Oběti domácího násilí však bývají na svém trýzniteli často ekonomicky závislé. Navíc život vedle násilníka vede zpravidla ke vzniku syndromu týrané oběti, který přináší prudký pokles schopností racionálně řešit problémy a stresy. Od počátku se proto připravoval nejen zákon, ale i ucelený projekt prevence proti domácímu násilí. Ten zahrnoval i balíček doprovodných sociálních opatření především směrem k oběti. Jedním z konkrétních kroků byl i návrh na zřízení intervenčních míst, která by byla specializována na komplexní pomoc obětem domácího násilí a současně by úzce spolupracovala s policií. Tato pracoviště dostala oficiální název centra intervence proti násilí v rodině (Interventionsstellen gegen Gewalt in der Familie) a na vytvoření jejich profilu spolupracoval také rakouský Svaz

⁸⁰ <http://bkb.juristic.cz/174588/old>

autonomních ženských domovů. Podle dostupných údajů existuje nyní v Rakousku asi deset těchto intervenčních center. Snad nejznámější je pracoviště ve Vídni.⁸¹

Statistika vykazání v Rakousku

* Zdroje: Statistiky rakouských kriminalistů, intervenční centra proti násilí v rodině

Roky	Počet vykazání nebo zákazů vstupu	Správní tresty za nedodržení zákazu vstupu*
1997	1 449	138
1998	2 673	252
1999	3 076	301
2000	3 354	430
2001	3 283	508
2002	3 944	475
2003	4 180	633
2004	4 764	641
2005	5 618	668
2006	7 235	629
2007	6 347	586
Celkem	45 932	5 261

82

⁸¹ <http://bkb.juristic.cz/174588/old>

⁸² http://intste.marmara.co.at/images/doku/aoef_wegweisungsstatistik_1997-2007-1.pdf

Statistika vykázání za období 1. 1. 2009 – 30. 6. 2009

Zdroj: Intervenční centru proti násilí v rodině Vídeň

Městská policie	Počet vykázání nebo zákazů vstupu
Innere Stadt	25
Brigittenau	178
Landstraße	64
Margareten	126
Josefstadt	73
Favoriten	159
Simmering	83
Meidling	117
Fünfhaus	158
Ottakring	159
Döbling	68
Floridsdorf	132
Donaustadt	121
Liesing	82
LKA – Mitte	0
LKA – Nord	0
LKA – Ost	0
LKA – Süd	0
LKA – West	0
Jiné spolkové země	6
Wien	0
Neregistrováno	2
Celkem	1553

83

⁸³ http://intste.marmara.co.at/images/doku/wiener_interventionsstelle_halbjahresstatistik_2009.pdf

3.4 Domácí násilí v České republice, Slovenské republice a v Rakousku

Domácí násilí je jednou z forem násilí na ženách. Oběťmi sice mohou být i muži, nicméně v asi 95 % jsou muži agresori. Proto je domácí násilí řazeno mezi násilí, které je páchané na ženách.

Domácí násilí vykazuje následující znaky:

- **Opakování a dlouhodobost**

Z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek.

- **Eskalace (stupňování)**

Od urážek se stupňuje k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život.

- **Jasně a nezpochybnitelně rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné**

Domácí násilí nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde se role osoby násilné a osoby ohrožené střídají.

- **Neveřejnost**

Probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly.⁸⁴

Je alarmující, kolik žen se ve svém životě setkalo s násilím. Jak již bylo uvedeno, v České republice zažilo 38 % žen násilí ze strany partnera. Téměř 22 % slovenských žen má také tuto zkušenost. Vzhledem k naléhavosti tohoto problému, iniciovaly ve třech sledovaných státech nevládní instituce právní obranu na pomoc obětem domácího násilí.

V České republice nebyl zaveden pojem domácí násilí. Od roku 2004 byl tedy pro tento typ násilí uplatňován § 215a trestního zákona týrání osoby blízké, žijící ve společném obydlí. Což však nebylo dostačující. Proto s účinností od 1. 1. 2007 vstoupil v platnost č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany

⁸⁴ Buskotte, A., Z pekla ven žena v domácím násilí, Brno: Computer Press, 2008, s.39

před domácím násilím. Objevuje se zde nový institut vykázání agresora ze společného obydlí na 10 dní s možností prodloužení až na jeden rok.

Na Slovensku byly v letech 1999 - 2002 provedeny legislativní úpravy s cílem zvýšit ochranu obětí domácího násilí. Neexistuje zde ale speciální zákon, který by tuto problematiku upravoval. Nicméně v trestněprávní úpravě má domácí násilí na Slovensku danou skutkovou podstatu a je tedy trestné. Po novelizaci umožňuje občanský soudní řád soudu vydat předběžné opatření a zakázat tak násilníkovi vstup do společného obydlí s obětí.

Nejvíce propracovaná ochrana obětí domácího násilí funguje v Rakousku. Tento model se stal vzorem i pro ostatní evropské státy (mimo jiné i pro Českou republiku). V roce 1997 byl v Rakousku přijat samostatný zákon na ochranu před domácím násilím v rodině. Je zde zakotveno vykázání z bytu a zákaz pobývání na určitých místech a vyhledávání kontaktu s obětí domácího násilí. Souběžně však byla přijata i důležitá doprovodná opatření, která směřují k pomoci směrem k oběti, ale také k agresorovi. Vznikla proto intervenční centra, která se touto problematikou zabývají.

Porovnání statistik vykázání v České republice a v Rakousku nám ukazuje, že zatímco v ČR za celý rok 2009 bylo realizováno 778 vykázání, v Rakousku v prvním půlroce 2009 (data za celý rok 2009 nejsou k dispozici) bylo vykázáno, případně byl uložen zákaz vstupu 1553 pachatelům. Je tedy patrné, že v Rakousku je institut vykázání aplikován mnohem častěji než v České republice.

4. Průzkum zaměřený na problematiku domácího násilí a zastoupení žen v politice

4.1 Realizace průzkumu

Pro svůj průzkum jsem si vybrala metodu kvantitativní, která je založená na dedukci. Jde o dotazník. Vybrala jsem si tento způsob průzkumu z těchto důvodů:

- může nalézt odpověď pro vytyčený cíl,
- k dané problematice mi kvantitativní výzkum připadá lepší než kvalitativní, protože lze získat mnohem více informací od velkého počtu respondentů,
- je možné vytvořit si obecnější a standardizovanější představu o problému,
- předpokládám, že při dotazníkové metodě budou respondenti otevřenější,
- získaná data lze lépe zpracovat,
- dává dotazovaným větší možnost rozmyslet si odpověď,
- umožňuje získat údaje od osob, které jsou prostorově vzdáleny.

Uvědomuji si však i nevýhody, které může tento způsob získávání informací mít. Jako např. časová náročnost, případná neochota respondentů dotazník vyplnit, nebo možnost nízké návratnosti dotazníků.

Usilovala jsem o to, aby byl dotazník jasný a srozumitelný. Obsahuje úvod, a pak následuje 14 otázek. Formulovala jsem otázky uzavřené i otevřené. V úvodu dotazníku jsem se nejprve představila, a pak uvedla, co chci tímto dotazníkem zjistit. Dále jsem informovala, jak dotazník vyplňovat. První tři otázky směřovaly k zjištění pohlaví, věku a vzdělání respondenta a ostatní se již týkaly přímo dané problematiky. Grafické zpracování dotazníku je poměrně jednoduché a přehledné. Při vyplňování dotazníků jsem se nesečkala se zpětnou vazbou, která by se týkala úpravy či srozumitelnosti textu.

Pro kvantitativní průzkum je velikost vzorku velmi důležitá. Čím větší je počet zkoumaného vzorku, tím více se údaje blíží skutečnosti. Mým výzkumným vzorkem

– tedy osobami, které byly podrobeny dotazníkovému šetření, byli náhodně vybraní jedinci – ženy i muži, různého věku, vzdělání, z odlišných pracovních prostředí. Šlo tedy o zcela náhodně vybrané osoby, aby byla zachována co možná největší objektivita. Pro distribuci většiny dotazníků jsem zvolila osobní kontakt, neboť jej považuji za nejvhodnější. Tato forma byla sice časově náročnější, zaručila mi však také vyšší návratnost. Ostatní dotazníky jsem zasílala v elektronické podobě.

Jelikož jsem počítala i s možností vrácení prázdných či neúplně vyplněných dotazníků, které nebudu moci do průzkumu zahrnout, distribuovala jsem celkem 130 kopií. Vrátilo se mi jich 116 vyplněných, z toho jsem nakonec zpracovala 107 správně vyplněných dotazníků. Návratnost dotazníků tedy byla téměř 90 % a z vyplněných dotazníků bylo pouze 7 % vyplněno špatně, takže jsem je nemohla použít. Návratnost byla tedy velmi vysoká.

Cílem kvantitativního výzkumu je testování hypotéz. Podmínkou testování hypotéz je získání informace, která by byla reprezentativní pro celou cílovou populaci. Při kvantitativním výzkumu dochází k omezenému rozsahu informace o velice mnoha jedincích. Silná redukce počtu pozorovaných proměnných a silná redukce počtu sledovaných vztahů mezi těmito proměnnými. Generalizace na populaci je většinou snadná a validita této generalizace je měřitelná.⁸⁵ Výzkum kvantitativní, se kterým se zpravidla spojuje obecná představa sociologického a sociálně psychologického výzkumu, lze realizovat tehdy, jde-li o jevy relativně jednoduché a do určité míry poznané. Jednoduché v tom smyslu, že nejsou skryty smyslovému poznání, mají jednoznačný výraz, je možné se jich zmocnit prostřednictvím používaných nástrojů zajištění hromadných dat.⁸⁶

Cílem mého průzkumu je zjistit, jaké je povědomí respondentů o problematice rovného postavení mužů a žen ve společnosti. Vycházím z teoretické části mé diplomové práce, proto cílem není genderová problematika obecně, ale především jsou moje otázky v dotazníku zaměřeny na domácí násilí a přístup žen k politice.

⁸⁵ Disman, M., Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha: Karolinum, 2002, s. 286

⁸⁶ Surynek, A., Komárková, R., Kašparová, E., Základy sociologického výzkumu, Praha: Management Press, 2001, s. 25

Hlavní hypotéza:

Ženy přikládají otázce rovných příležitostí pro ženy a muže ve společnosti větší význam než muži.

Tuto hypotézu zakládám na tom, že v době socialismu bylo téma genderové problematiky prakticky tabu. Domácí násilí dle tehdejšího režimu neexistovalo. Přístup žen k politice byl dán kvótami, takže tato otázka byla „vyřešena“. Když po roce 1989 došlo ke změně v této oblasti, nemyslím si, že by to mnoho lidí zaznamenalo, nebo že by je to nějak výrazně zajímalo. Vycházím z předpokladu, že vzhledem k tomu, že muži jsou obecně zvýhodňováni ve společnosti např. v přístupu k politice, nedotýká se jich např. problematika žen a jejich podíl na veřejném rozhodování, prostě proto, že se netýká přímo jich. Zřejmě si uvědomují, že tato situace není dobrá, ale, dle mého mínění, to nepovažují za důležité.

Dílčí subhypotézy:

Lidé ve věku 15-29 let znají více osobností, které se zabývají genderovou problematikou oproti ostatním věkovým kategoriím.

Vzhledem k tomu, že lidé v tomto věku mají vzdělání, které získali a mnozí jistě stále získávají v době po roce 1989, neměli by tedy, dle mého názoru, být přímo ovlivněni socialismem. A jak vyplývá z teoretické části této diplomové práce, jejich informovanost o rovném postavení žen a mužů má být mnohem lepší než u lidí, kteří v socialismu žili.

Většina lidí bude mít vědomost o nízkém procentuálním zastoupení žen v politice ČR.

Informace o malém počtu žen v politice v České republice, je podle mého názoru, obecně známá. Každý, kdo se alespoň trochu zajímá o politiku, tak musel tento trend zaregistrovat. Proto předpokládám, že většina lidí bude udávat pravdivé procentuální zastoupení žen.

Většina lidí nebude informována, která z uvedených zemí má nejvíce žen ve vládě oproti ostatním.

Myslím si, že většina lidí v naší zemi se příliš nezajímá o to, co se děje ve světě. Nedávají si do souvislostí jednotlivé informace. Proto ani zastoupení žen v ostatních zemích určitě není téma, které by měl někdo znát, pokud se o ně z nějakého důvodu

cíleně nezajímá. Přesto jsem tuto otázku do dotazníku zařadila, protože mě zajímá, jak na ni bude zareagováno.

Většina lidí zastává názor, že důvodem nízkého zastoupení žen v politice, je obtížné sladění péče o rodinu a kariéry političky.

Tuto hypotézu opírám o moje mínění, že skloubení rodiny a práce je poměrně diskutované téma. I v souvislosti s nedávným novorozeneckým boomem, o kterém se tolik hovořilo. Většina žen a tedy i jejich partnerů nějak toto téma musela řešit, nebo řeší, případně plánují, jak řešit budou. I když to samozřejmě nesouvisí pouze s postem političky, ale zaměstnané ženy obecně, myslím si, že to bude to první, co většinu lidí napadne.

Lidé s vysokoškolským vzděláním mají lepší povědomí o organizacích, které se zabývají postavením žen ve společnosti.

Myslím si, že se lidé na vysoké škole mohli pravděpodobněji setkat s organizacemi, jejichž pracovní náplní jsou genderová témata, než lidé, kteří nejsou absolventi vysokých škol.

Většina lidí se s domácím násilím ve svém okolí neseťkala.

Vzhledem k tomu, že domácí násilí je charakteristické tím, že se odehrává v soukromí, oběť má často obavy se komukoliv svěřit a mnohdy trvá i několik let než se rozhodne situaci řešit, nepředpokládám, že by mělo být výrazné zastoupení těch, kteří se s domácím násilím ve svém okolí setkali.

Většina lidí si myslí, že týraná žena si za svou situaci může sama, protože neopustí partnera.

Uvedenou hypotézu opírám o domněnku, že zní poměrně logicky, že pokud někdo zůstává s tyranem, nemá tedy vlastně snahu situaci řešit. Nelze se proto divit, že násilí pokračuje dál. To, že rozhodnutí odejít od takového člověka, který je často i otcem dětí oběti, je živitelem, je nesmírně obtížné, většina lidí, podle mého názoru, nebere v potaz. Očekávám, že se objeví tendence situaci zlehčovat. Pokud někdo chce násilí zabránit, musí agresora opustit.

Většina lidí neví o novele zákona, kterým se změnily zákony v oblasti domácího násilí v ČR, účinného od 1. 1. 2007.

Tato pracovní hypotéza vlastně přímo vyplývá z hlavní hypotézy. Nemyslím si, že veřejnost je dostatečně informována o oblasti domácího násilí, natož o novelizaci zákona, který s tím souvisí. Je pravda, že tato informace proběhla médií, ale nejsem přesvědčena o tom, že dostatečně.

Většina lidí neví o možnosti institutu vykazání agresora.

Zde rovněž předpokládám, že informovanost lidí o této problematice není dostatečná. Tedy ani vykazání není, dle mého mínění, příliš známé.

4.2 Analýza výsledků průzkumu

V této části práce se budu zabývat vyhodnocováním získaných informací z dotazníků. Cílem je zjistit, jaké mají lidé vědomosti o problematice domácího násilí páchaného na ženách a přístupu žen k politickému rozhodování. U uzavřených otázek jsem sečetla jednotlivé varianty odpovědí a převedla je na procenta, která jsem zaokrouhlila na jedno desetinné místo. U otevřených otázek jsem uváděla dané odpovědi a přiřadila k nim počty osob, které odpověděly stejně a opět jsem je pro lepší přehlednost převáděla na procenta.

Zde analyzuji odpovědi respondentů, které uvedly v dotaznících. Vzhledem k potřebám hypotéz, které jsem si stanovila, se musím zaměřit a zohlednit věk dotazovaných, jejich pohlaví, ale také vzdělání. Dále se věnuji rozboru jednotlivých odpovědí v souvislostech s danou problematikou.

Celkový počet respondentů

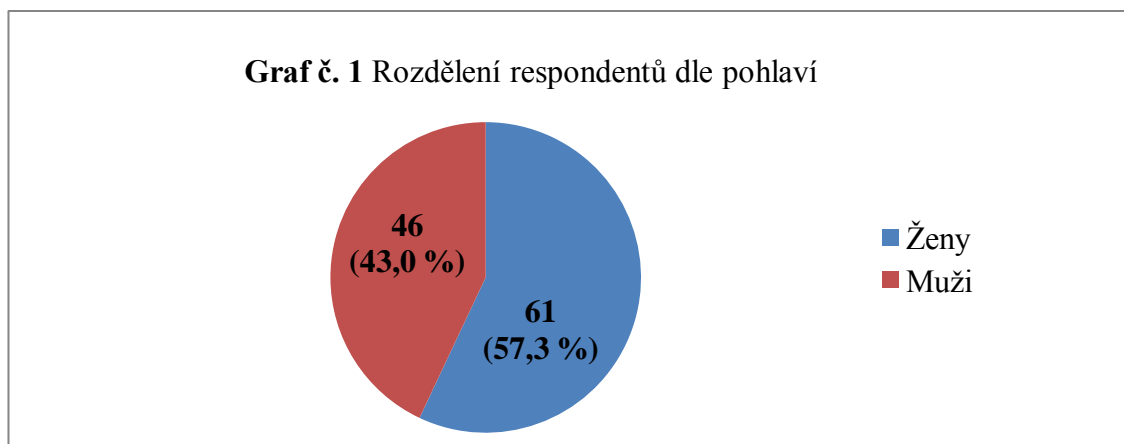
Celkový počet dotazovaných, kteří vyplnili dotazníky dle návodu, tedy jsem jejich odpovědi mohla použít ke svému průzkumu, byl 107.

Popis respondentů

Osoby, které byly osloveny náhodně. Lidé nejrůznějšího věku, různých povolání, z odlišných prostředí.

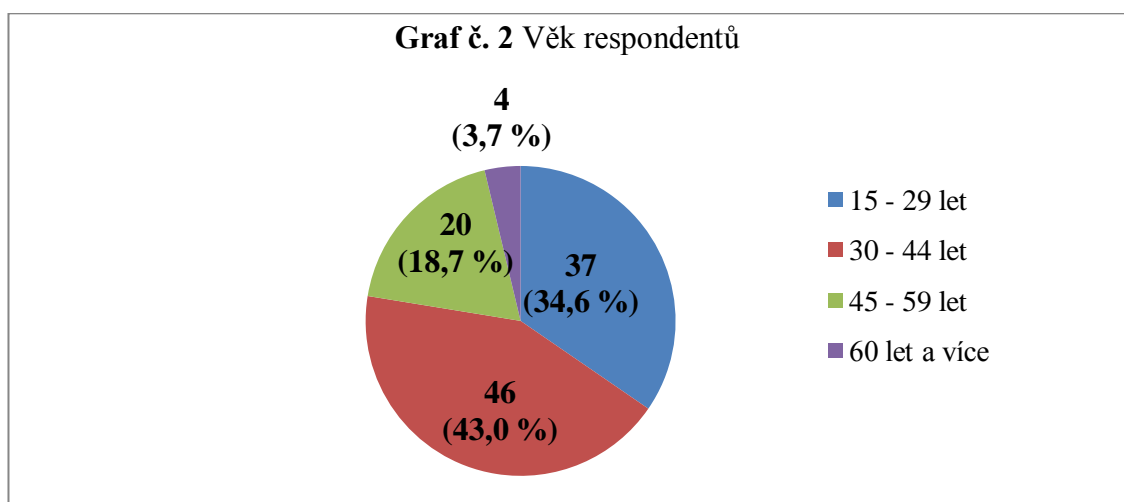
Rozdělení dotazovaných dle pohlaví

Zastoupení žen je vyšší než mužů. Z celkového počtu 107, tvoří 61 žen, tedy 57,0 % a mužů 46, což je 43,0 % z celkového počtu.

Věková struktura respondentů

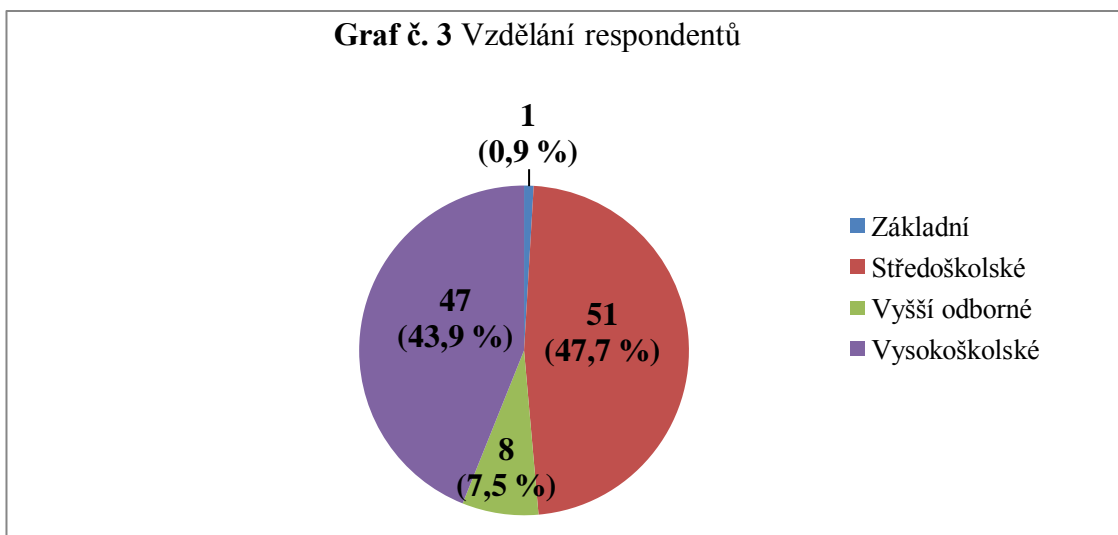
Zajímala mě čtyři věková rozlišení. 15 – 29 let, 30 – 44 let, 45 – 59 let a 60 let a více. Nejvíce dotazovaných bylo ve věku 30 – 44 let, tedy 46 osob, což je 43 % z celkového počtu lidí, kteří vyplnili dotazník úplně. Nejméně naopak v kategorii 60 let a více. Zde byly odpovědi od čtyř osob, tedy 3,7 %. 20 respondentů bylo ve věku 45 – 59 let a 37 jich spadalo do věkového rozhraní 15 – 29 let.

Vzdělání respondentů

Respondenti měli na výběr ze čtyř typů vzdělání. Základní – zde byl uveden pouze 1 člověk, nebo středoškolské vzdělání – do této kategorie spadalo nejvíce

dotazovaných – 51, což je 47,7 % z celkového počtu. Dalším možným typem vzdělání bylo vyšší odborné, sem patřilo 8 dotazovaných (to je 7,5 %) a poslední možností bylo vysokoškolské vzdělání, kam se zařadilo 47 lidí, tedy 43,9 %.

Názor dotazovaných na to, zda je důležité zabývat se otázkou rovného postavení žen a mužů ve společnosti

Z grafu č. 4 je patrné, že většina (84,1 %) respondentů považuje za významné zabývat se otázkou rovného postavení žen a mužů ve společnosti. Zajímavé je, že všichni, kteří uvedli odpověď ne, byli muži – bylo jich 17 (to je 37 % ze všech mužů, kteří vyplnili dotazníky). Ostatní, kteří odpověděli ano, byly všechny ženy a 63 % mužů z jejich celkového počtu.

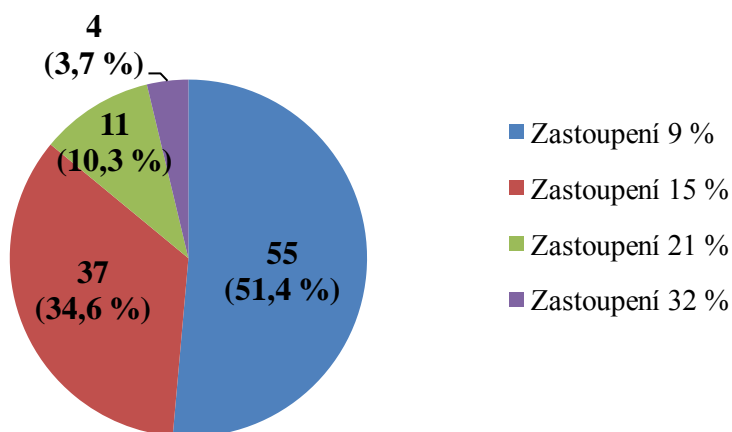

Procentuální zastoupení žen v parlamentu ČR dle mínění respondentů

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že většina dotazovaných si myslí, že ženy jsou v parlamentu ČR zastoupeny z 9 %. Tento názor má 55 respondentů, tedy 51,4 % všech dotazovaných. Hned na druhém místě je patnácti procentní zastoupení žen, toto mínění sdílí 37 dotazovaných (to je 34,6 % ze všech). 11 respondentů (to je 10,3 % z celkového počtu) se domnívá, že zastoupení žen v parlamentu je 21 %. Zbytek, tedy 4 respondenti (3,7 %) jsou názoru, že v parlamentu ČR je 32 % žen.

Tento výsledek svědčí o tom, že dotazovaní si v drtivé většině uvědomují, že zastoupení žen v naší politice je zřejmě nízké. Otázka byla kladena pouze na zastoupení žen v parlamentu ČR. Předpokládám, že odpovědi respondentů jsou jakýmsi odrazem toho, jaký mají názor na zastoupení žen v politice obecně. Dokonce většina uvedla menší procentuální zastoupení žen (dle jejich mínění je 9 % žen v parlamentu ČR), než jaká je skutečnost (15 % tvoří zastoupení žen v parlamentu ČR). To je zajímavá informace. Pouze 10,3 % dotazovaných (tedy 11 osob) uvedlo, že zastoupení žen v parlamentu České republiky je 21 %. To také není vysoké číslo, a přesto s tímto tvrzením většina nesouhlasila. Potvrzuje se tedy i tímto zjištěním, že většina dotazovaných skutečně předpokládá velmi nízká čísla, která vyjadřují zastoupení žen v parlamentu ČR.

Graf č. 5 Procentuální zastoupení žen v parlamentu ČR dle mínění respondentů

Znalost osobností, které se zabývají, případně zabývaly, problematikou rovného postavení žen a mužů ve společnosti

V tabulce č. 1 uvádím jména osobností, které respondenti do dotazníků uvedli. Samozřejmě k nim přiřazuji i počet dotazovaných a to jak v absolutním vyjádření, tak v procentech. Ne všichni znali odpověď na tuto otázku, ti jsou zahrnuti v předposledním řádku – Bez odpovědi. Celkem neuvedlo žádné jméno 59, 8 % dotazovaných.

Dále je v tabulce zaznačeno věkové rozmezí, do kterého respondenti spadají. 15 – 29 let je první kategorie, následuje 30 – 44 let, 45 – 59 let a 60 a více let.

Tabulka č. 1 Osobnosti, které, dle dotazovaných, smýšlejí v duchu rovnoprávnosti žen a mužů

Jména osobností	Četnost	%	Z toho 15- 29	Z toho 30-44	Z toho 45-59	Z toho 60 a více
T. G. Masaryk	6	5,6	2	2	1	1
Božena Němcová	14	13,2	2	6	4	2
Eliška Krásnohorská	2	1,9	0	2	0	0
Magdalena D. Rettigová	5	4,8	0	3	2	0
Dr. Šiklová	1	0,9	1	0	0	0
Olympe de Gouges	1	0,9	1	0	0	0
Michal Kocáb	3	2,8	3	0	0	0
Michaela Marksová – Tominová	1	0,9	1	0	0	0
George Sandová	1	0,9	1	0	0	0
Olga Sommerová	3	2,8	0	2	1	0
Elfrieda Jelinek	1	0,9	1	0	0	0
Ester Kočičková	3	2,8	0	1	2	0
Věra Chytilová	1	0,9	0	1	0	0
Martin Bursík	1	0,9	1	0	0	0
Celkem	43	-	13	17	10	3
Bez odpovědi	64	59,8	24	29	10	1
Celkem	107	100,0	37	46	20	4

Organizace nebo sdružení, která respondenti znají v souvislosti s problematikou rovného postavení mužů a žen

Respondenti uvedli několik organizací, které se zabývají genderovou problematikou (viz. Tabulka č. 2). V případě, že žádnou organizaci nezapsali, byli zařazeni do řádku – Bez odpovědi. 22,4 % dotazovaných zná nějakou organizaci či sdružení, 77,6 % žádnou organizaci neuvedlo.

Mimo tuto základní informaci uvádím také počet odpovědí vysokoškolsky vzdělaných lidí (VŠ), středoškoláků (SŠ), lidí s vyšším odborným vzděláním (VOŠ) a se základním vzděláním (ZŠ). V tabulce je uvedeno, že nejvíce organizací (14) napsali respondenti - vysokoškoláci, 7 jich uvedli lidé se středoškolským vzděláním.

Tabulka č. 2 Organizace nebo sdružení zabývající se rovným postavením mužů a žen, které uvedli respondenti

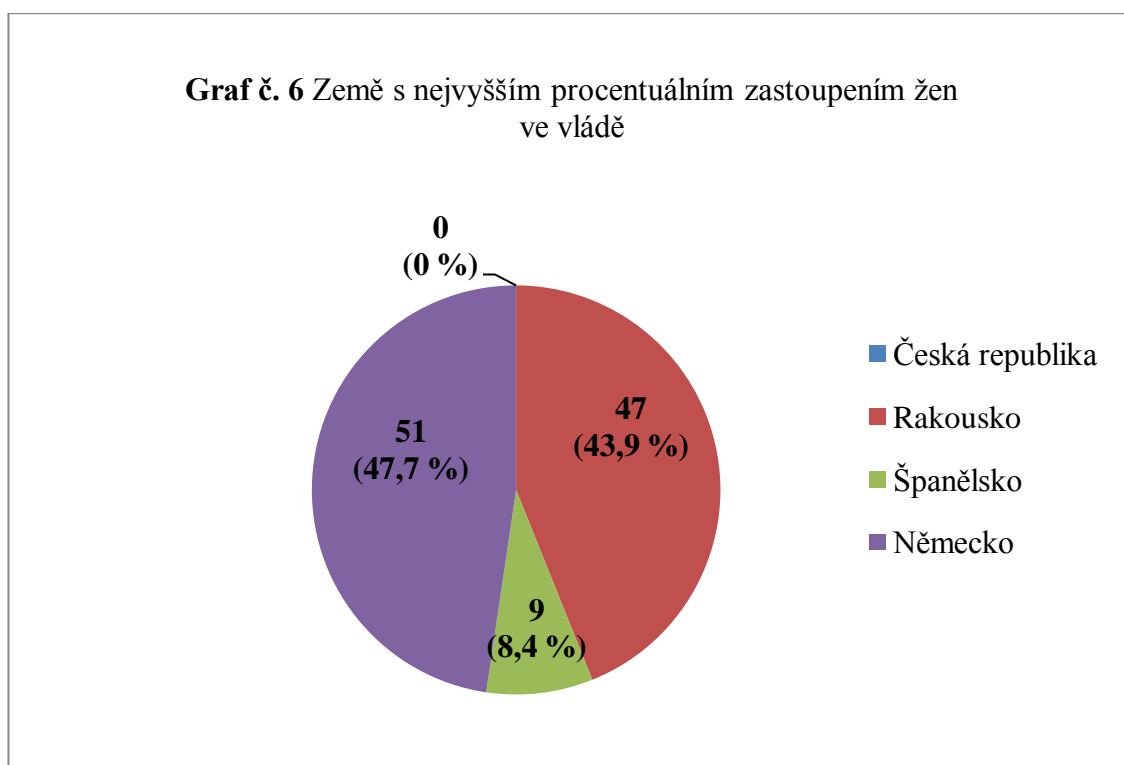
Názvy organizací	Četnost	%	Z toho VŠ	Z toho VOŠ	Z toho SŠ	Z toho ZŠ
Gender Studies	19	17,8	11	2	6	0
Česká ženská lobby	1	0,9	1	0	0	0
Liga lidských práv	1	0,9	1	0	0	0
Český svaz žen	1	0,9	0	0	1	0
Nesehnutí	2	1,9	1	1	0	0
Celkem	24	22,4	14	3	7	0
Bez odpovědi	83	77,6	35	5	44	1
Celkem	107	100,0	47	8	51	1

Výběr země, která má, dle mínění respondentů, nejvyšší procentuální zastoupení žen ve vládě

V níže uvedeném grafu č. 6 jsou zaneseny výsledky odpovědí respondentů na otázku, která z uvedených zemí (Česká republika, Rakousko, Španělsko, Německo) má nejvyšší procentuální zastoupení žen ve vládě. Nejvíce dotazovaných, jde o 47,7 % (to je 51 osob), se domnívá, že je to Německo. O něco méně, tedy 43,9 % (to je 47 dotazovaných) respondentů zastává názor, že se jedná o Rakousko, Španělsko

zodpovědělo 8,4 % dotazovaných (to je 9 respondentů) a Česká republika nebyla ani v jednom případě považována za zemi s nejvyšším procentuálním zastoupením žen ve vládě.

Zajímavým výsledkem je, že ani jeden z dotazovaných neuvedl jako svoji odpověď Českou republiku. Potvrzuje se tedy, že dotazovaní předpokládali, že všechny tři ostatní uvedené země musí mít rozhodně vyšší zastoupení žen ve vládě než v Česku. Lze z toho vyvodit, že respondenti znají situaci v zastoupení žen v české vládě a neočekávají, že by v uvedených zemích mělo být toto procento žen nižší. Německo naopak zvítězilo jako země, u které se předpokládá, že ženy ve vládě mají vyšší zastoupení než ve vládách v Rakousku, Španělsku a v České republice. Obdobně, i když s o něco méně nízkým počtem odpovědí, si stojí Rakousko. Správnou odpovědí mělo být Španělsko. Zde je zastoupení žen ve vládě padesátiprocentní. Tato odpověď se však objevila pouze devětkrát.

Příčiny nízkého zastoupení žen v politice, uvedené respondenty

Respondenti uvedli různé důvody, které považují za příčinu nízkého zastoupení žen v politice. Jsou uvedeny v tabulce č. 3, včetně počtu jednotlivých odpovědí. Nejčastěji se objevoval důvod obtížně skloubitelná péče o rodinu a kariéra ženy v politice. Tento názor zastává téměř polovina dotazovaných, přesněji 49,6 %.

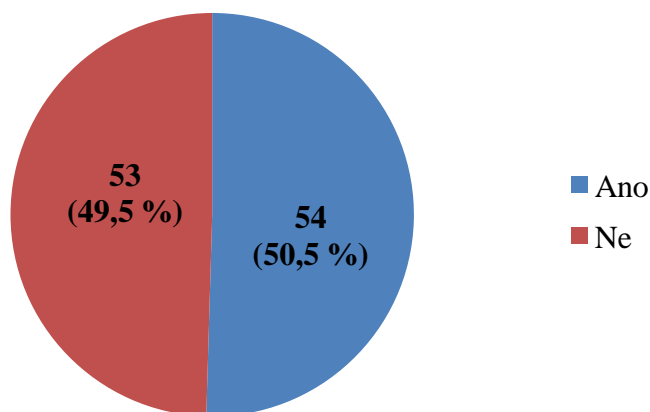
Tabulka č. 3 Důvody, které mohou způsobovat nízké zastoupení žen v politice, uvedené respondenty

Uvedené důvody	Četnost	%
Stereotypní názory: ženy mají být doma, muži v práci	4	3,7
Obtížené skloubení rodiny a kariéry	53	49,6
Ženy nejsou ambiciózní jako muži, nemají tak ostré lokty	17	15,9
Muži si udržují svoji moc v politice a ženy tam nechtějí	9	8,4
Nedostatečné vzdělání žen	9	8,4
Ženy mají jiné životní priority	4	3,7
Mateřská dovolená	3	2,8
Nezájem žen o účast v politice	8	7,5
Celkem	107	100,0

Setkání respondentů s domácím násilím v jejich okolí

Porovnáním počtu odpovědí všech respondentů jsem zjistila, že se dotazovaní rozdělují téměř na poloviny. 49,5 % respondentů uvedlo, že se s domácím násilím ve svém okolí nesetkalo. 50,5 % jich naopak odpovědělo, že zkušenost s domácím násilím ve svém okolí mají.

Graf č. 7 Setkali jste se někdy ve svém okolí s domácím násilím?

Označení výroků, které souvisejí domácím násilím, se kterými respondenti souhlasí

V níže uvedené Tabulce č. 4 jsou zaneseny výroky, které byly uvedeny v dotazníku a mají spojitost s domácím násilím. Dotazovaní měli za úkol vybrat ten výrok, případně výroky, se kterým se ztotožňují. Nejčastěji označeným výrokem byl: Oběť násilí často nemá dostatek důkazů, které by svědčily v její prospěch. Toto tvrzení bylo vybráno 56krát. 37 krát byl uveden výrok: Týraná žena si za svou situaci může sama, protože neopustí partnera. Naopak nikdo nesouhlasil s tvrzením, že násilí v rodině je soukromou záležitostí.

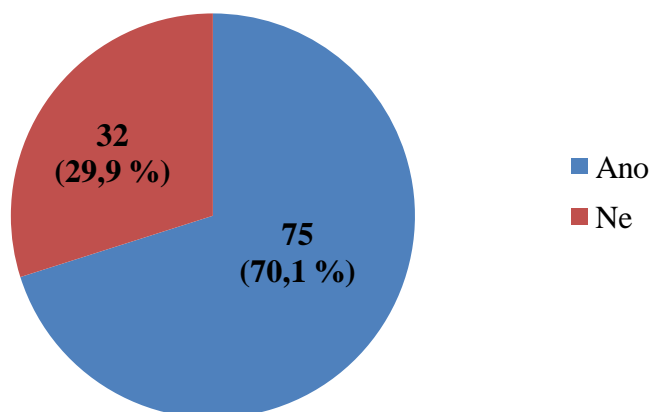
Tabulka č. 4 Výroky související s domácím násilím, se kterými dotazovaní souhlasí

Uvedené výroky	Četnost
Násilí se vyskytuje pouze v problémových rodinách	3
Násilí v rodině je soukromou záležitostí	0
Muži týrají ženy, protože sami byli v dětství týráni	18
Muži týrají své ženy, protože nedokáží vyjádřit své city jiným způsobem	4
Oběť násilí často nemá dostatek důkazů, které by svědčily v její prospěch	56
Týraná žena si za svou situaci může sama, protože neopustí partnera	37
Celkem	118

Informovanost respondentů o novele zákona, který upravuje zákony v oblasti domácího násilí v České republice

Z celkového počtu 107 respondentů uvedlo 75, což je 70,1 %, že slyšeli o novele tohoto zákona. Ostatní, tedy 32 dotazovaných (to je 29,9 % z celkového počtu respondentů), o této změně v legislativě, která upravuje oblast domácího násilí, ke které došlo od 1. 1. 2007, neslyšeli.

Graf č. 8 Informovanost respondentů o novele zákona č. 135/2006 Sb., kterým se změnilo zákony v oblasti domácího násilí v ČR

Vykázání agresora jako nový institut, který přinesla novela výše zmíněného zákona.

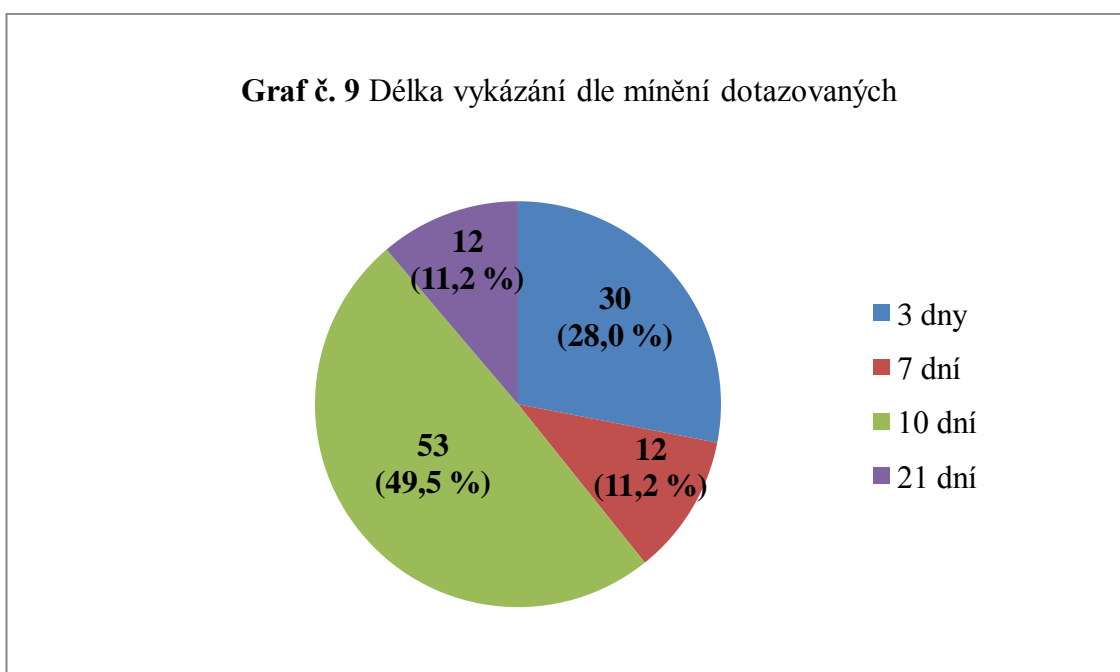
Dotazovaní vybírali z možností, které měli v dotazníku, na otázku, co je od 1. ledna 2007 oprávněn policista v případě domácího násilí udělat. Možnosti výběru i s počtem jejich odpovědí jsou uvedeny v Tabulce č. 5. Jednoznačně nejčastější odpověď byla: Vykázat agresora z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí. Tuto variantu zvolilo 86,9 % respondentů (to je 93 dotazovaných osob).

Tabulka č. 5 Vykázání agresora - novinka, kterou přinesla novela zákona č. 135/2006 Sb.

Od 1. 1. 2007 je policista, který vyhodnotí situaci jako domácí násilí, oprávněn	Četnost	%
Vykázat agresora z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí	93	86,9
Udělit násilníkovi blokovou pokutu do výše 5 000Kč	0	0
Agresivní osobu zajistit	14	13,1
Násilníkovi pouze domluvit	0	0
Celkem	107	100,0

Délka vykázání dle mínění dotazovaných

Další otázkou, která souvisí se znalostí právní problematiky domácího násilí, bylo, na jakou dobu je možné agresora vykázat. Opět si dotazovaný mohl vybrat ze čtyř možností: 3 dny, 7 dní, 10 dní nebo 21 dní. Téměř polovina respondentů - 53 (49,5 %) uvedla odpověď 10 dní. 30 dotazovaných (tedy 28,0 %) zvýraznilo jako správnou odpověď, že agresor může být vykázán na dobu tří dnů. Veškeré výsledky odpovědí jsou graficky znázorněny v níže uvedeném grafu.

4.3 Shrnutí výsledků průzkumu

Hlavní hypotéza:

Ženy oproti mužům považují za důležité zabývat se otázkou rovnosti žen a mužů ve společnosti.

Tato hypotéza se **potvrdila**. Všechny oslovené ženy souhlasily s tvrzením, že je důležité zabývat se otázkou rovnosti žen a mužů ve společnosti. Z celkového počtu 46 mužů jich 17 (to je 37,0 %) nepovažuje za důležité se touto problematikou zabývat. Zbylých 29 mužů (tedy 63,0 % ze všech zástupců mužského pohlaví, kteří odpovídali na tuto otázku) souhlasí s názorem žen.

Dílčí subhypotézy:

Lidé ve věku 15 - 29 let znají více osobností, které se zabývají genderovou problematikou oproti ostatním věkovým kategoriím.

Tato subhypotéza se **nepotvrdila**. Největší počet osobností uvedli lidé ve věkové kategorii 30 - 44 let. Napsali 17 jmen osobností. Respondenti spadající do věkového rozmezí 15 – 29 let uvedli 13 jmen, 10 osobností napsali lidé ve věku 45 – 59 let a tři lidé ve věku 60 let a více uvedli 3 osobnosti.

Většina lidí bude mít vědomost o nízkém procentuálním zastoupení žen v politice ČR.

Tato subhypotéza se **potvrdila**. Většina dotazovaných – 51,4 % (to je 55 osob) se domnívá, že ženy jsou v parlamentu České republiky zastoupeny pouze devíti procenty. Což odpovídá mému předpokladu. Nicméně správná odpověď je 15 %. S tímto se ztotožňuje 34,6 % ze všech respondentů (tedy 37 dotazovaných). Pro možnost odpovědi, že ženy u nás v parlamentu tvoří 21 %, bylo 11 (odpovídá 10,3 % z celkového počtu) dotazovaných a pouze čtyři z celkového počtu 107 dotazovaných (tedy pouze 3,7 %) jsou pro variantu poslední, tedy, že zastoupení žen je 32 %.

Většina lidí nebude informována, která z uvedených zemí má nejvíce žen ve vládě oproti ostatním.

Tato subhypotéza se **potvrdila**. Správnou odpovědí bylo Španělsko, kde jsou ženy ve vládě zastoupeny stejně jako muži, tedy polovina jsou ministři a polovina ministryně. S touto odpovědí souhlasilo 8,4 % dotazovaných – to je 9 osob. Naopak nejvíce respondentů se domnívalo, že nejvyšší zastoupení žen je v německé vládě. Tento názor sdílelo 47,7 % respondentů – 51 osob. V těsném závěsu bylo Rakousko, protože 43,9 % (to je 47 osob) odpovídajících souhlasilo s touto odpovědí. Poslední variantou, kterou si mohli respondenti vybrat, byla Česká republika. S představou, že jde o zemi s nejvyšším zastoupením žen ve vládě ze čtyř nabízených států, nesouhlasil nikdo.

Většina lidí zastává názor, že důvodem nízkého zastoupení žen v politice, je obtížné sladění péče o rodinu a kariéry političky.

Tato subhypotéza se **potvrdila**. Nejčastější odpovědí, na otázku proč je žen v politice málo, byla, že je nelehce skloubitelná péče o rodinu a práce političky. Tento

názor zastávalo 53 dotazovaných, to je 49,6 % z celkového počtu. Respondenti uváděli další důvody, které vedou k tomuto jevu: ženy nejsou tak ambiciózní jako muži; nedostatečné vzdělání žen; nezájem žen na účasti v politice; ženy mají jiné životní priority; mateřská dovolená; muži si udržují svoji moc v politice a ženy tam nechtějí mít; ženy mají být doma a muži v práci.

Lidé s vysokoškolským vzděláním mají lepší povědomí o organizacích, které se zabývají postavením žen ve společnosti.

Tato subhypotéza se **potvrdila**. Ze všech dotazovaných znalo nějakou organizaci, či sdružení 24 osob – tj. 22,4 %, 83 respondentů – tj. 77,6 % odpověď neuvedlo, tedy žádnou organizaci neznají. Nejčastěji uváděnou organizací bylo Gender Studies. Ostatní zmíněné: Nesehnutí, Česká ženská lobby, Liga lidských práv, Český svaz žen. Z celkového počtu 24 respondentů, kteří odpověděli, bylo 14 (= 58,3 % z těch, kteří odpověděli) dotazovaných s vysokoškolským vzděláním, tři, tedy 12,5 % s vyšším odborným, 7, tedy 29,2 % středoškolsky vzdělaných osob.

Většina lidí se s domácím násilím ve svém okolí neseťkala.

Tato subhypotéza se **nepotvrdila**. 54 respondentů (tj. 50,5 % ze všech) uvedlo, že se s domácím násilím ve svém okolí setkala. 53 dotazovaných, tedy 49,5 %, naopak tuto zkušenost nemají. Je pro mě překvapující, že tak velké množství dotazovaných se ve svém okolí setkala s domácím násilím.

Většina lidí si myslí, že týraná žena si za svou situaci může sama, protože neopustí partnera.

Tato subhypotéza se **nepotvrdila**. Nejčastěji vybraným výrokem byl - Oběť násilí často nemá dostatek důkazů, které by svědčily v její prospěch. S tímto tvrzením souhlasí 56 respondentů. To je 47,5 % ze všech odpovědí. 37 dotazovaných (31,4 %) se ztotožňuje s názorem, že týraná žena si za svou situaci může sama, protože neopustí partnera. 18 dotazovaných (15,3 %) označilo větu, že muži týrají ženy, protože sami byli v dětství týráni. Muži týrají své ženy, protože nedokáží vyjádřit své city jiným způsobem – to je výrok, který zaznačili čtyři (3,4 %) dotazovaní a to, že násilí se objevuje pouze v problémových rodinách, je názor, se kterým souhlasili

tří (2,4 %) respondenti. Násilí v rodině je soukromou záležitostí, byl poslední uvedený výrok, se kterým však nesouhlasil ani jeden z dotazovaných.

Většina lidí neví o novele zákona, kterým se změnila zákony v oblasti domácího násilí v ČR, účinného od 1. 1. 2007.

Tato subhypotéza se **nepotvrdila**. 75 dotazovaných (70,1 %) ví o této novele zákona. 32 (29,9 %) uvedlo, že o ní neslyšeli.

Většina lidí neví o možnosti institutu vykázaní agresora.

Tato subhypotéza se **nepotvrdila**. Dotazovaní měli možnost vybrat ze čtyř možných odpovědí na otázku, co je policista, který vyhodnotí situaci jako domácí násilí, oprávněn od 1. 1. 2007 udělat. Nejčastější odpovědi (93 respondentů, to odpovídá 86,9 % ze všech) bylo: Vykázat agresora z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí. Na otázku, na jak dlouho je možné vykázat agresora (při výběru: 3 dny, 7 dní, 10 dní, 21 dní), odpovědělo 49,5 % respondentů, tedy 53 oslovených, 10 dní, 28 % dotazovaných (to je 30 osob) uvedlo jako svoji odpověď 3 dny.

Na základě tohoto shrnutí jsem zjistila, že většina lidí považuje za důležité zabývat se problematikou rovného postavení mužů a žen ve společnosti. Co se týká problematiky počtu žen v politice, je patrné, že lidé mají přehled o počtu žen v naší politice. Na otázku kolik procent žen je v parlamentu České republiky, uvádělo nejvíce respondentů odpovědi 9 % a 15 %. (Měli možnost výběru: 9 %, 15 %, 21 %, 32 %). Správná odpověď byla 15 %. Neočekávala jsem však, že většina správně odpoví. Šlo mi o to zjistit, ve kterých hodnotách se bude většina pohybovat. Protože zvolili tak nízká čísla, je možné z toho vyvodit, že mají představu o tom, že zastoupení žen v politice v České republice je nízké. Také důvody, které vedou k tomu, že je u nás žen ve veřejném životě málo, které formulovali dotazovaní, byly logické a jasné. Mnohé z nich jsou uváděny přímo v odborné literatuře. Z toho usuzuji, že lidé o této problematice vědí a dokáží identifikovat příčiny. Respondenti uváděli jména osobností, které smýšlejí v duchu rovného postavení žen. Byla jsem překvapena, že uváděli i jména ne zcela známá veřejnosti. V oblasti domácího násilí mne výsledky průzkumu velmi překvapily. Zejména počet odpovědí na otázku, zda se někdy respondenti setkali ve svém okolí s domácím násilím. Většina odpověděla, že ano. Tento výsledek jsem nepředpokládala.

Dobrou informací také je, že většina lidí ví o novele zákona, který upravuje zákony související s domácím násilím, která je účinná od 1. ledna 2007, stejně tak vědí o institutu vykázání. Téměř polovina dotazovaných také uvedla i správný počet dní, na který je možné agresora vykázat z bytu nebo domu.

Vzhledem k těmto výsledkům průzkumu tedy mohu říct, že lidé mají přehled o problematice nízkého počtu žen v politice i o domácím násilí. Přistupovala jsem k tvorbě subhypotéz spíše skepticky vůči názorům a znalostem budoucích respondentů. Zkoumaná problematika není, podle mého názoru, zdaleka tak často zmiňovaná, jak by měla být. Proto jsem nepředpokládala, že by mohly být takové výsledky. Je však nutné také neopomenout, že některé odpovědi sice vyšli jako nadpoloviční většina, avšak ne o mnoho. Nechci tedy, aby výsledek působil zkresleně.

S průzkumem nemám žádné předchozí zkušenosti. Přesto věřím, že tato práce bude pro čtenáře přínosem. Pracovala jsem na ní velmi intenzivně a mě samotnou velmi obohatila o nové poznatky a znalosti.

Závěr

V diplomové práci se zabývám „rovnými příležitostmi pro ženy a muže – vývoj v České republice a ve světě.“ Vzhledem k obsáhlosti tohoto problému jsem se zaměřila na vývoj v České republice, v Rakousku a ve Slovenské republice.

Dílním cílem této práce bylo porovnat historický vývoj rovných příležitostí pro ženy a muže v České republice, v Rakouské spolkové republice a ve Slovenské republice. Se zaměřením také na domácí násilí páchané na ženách a přístup žen k politickému rozhodování v těchto vybraných zemích. Tento **cíl byl splněn.**

Problematika rovného postavení žen a mužů je aktuálním tématem ve všech srovnávaných zemích. První vlna feminismu proběhla ve všech zemích prakticky současně. Ženy usilovaly o základní práva např. právo na vzdělání, později o volební právo. Vývoj byl přerušen až světovými válkami. Druhá vlna feminismu proběhla v Rakousku v 60. a 70. letech 20. století. Ženy docílily mnoha zásadních změn v legislativě, která souvisela se zrovnoprávněním mužů a žen. Československo však zůstávalo v izolaci, a proto ani ženská hnutí neměla možnost zvrátit běh událostí, které byly centrálně řízeny. V devadesátých letech 20. století došlo k novému feministickému vývoji a to jak, na Slovensku, tak i v České republice.

Stejně tak zastoupení žen v politice je jev, kterým se musí všechny tři státy zabývat. Některé souvislosti jsou patrné při zohlednění historických skutečností. V Československu platila zákonem stanovená kvóta, která stanovovala třicetiprocentní zastoupení žen v parlamentu. Po roce 1989 byl tento zákon zrušen. Což se projevilo rapidním snížením počtu žen v politice a také nechtí další kvóty zavádět. Na Slovensku je situace obdobná, zavedení kvót do politiky se nepodařilo dosud prosadit. V Rakousku přijaly kvóty jednotlivé politické strany.

Domácí násilí je problematika, kterou v současné době řeší legislativy všech tří států. Pokud se podíváme na srovnání vývoje tohoto jevu, zjistíme, že byl v jednotlivých zemích odlišný. V České republice neexistovala od 90. let dostatečná legislativa, která by se zabývala domácím násilím. Teprve

od 1. 1. 2007 je účinný zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Objevuje se zde nový institut vykázání agresora ze společného obydlí na 10 dní s možností prodloužení až na jeden rok. Na Slovensku neexistuje speciální zákon, který by tuto problematiku upravoval. Po novelizaci umožňuje občanský soudní řád soudu vydat předběžné opatření a zakázat tak násilníkovi vstup do společného obydlí s obětí. Nejvíce propracovaná ochrana obětí domácího násilí funguje v Rakousku. Tento model se stal vzorem i pro ostatní evropské státy (mimo jiné i pro Českou republiku). V roce 1997 byl v Rakousku přijat samostatný zákon na ochranu před domácím násilím v rodině.

Cílem mého průzkumu bylo zjistit, jaké je povědomí o problematice postavení žen a mužů ve společnosti, zejména zaměřené na domácí násilí páchané na ženách a také přístupu žen k politickému rozhodování. **Tento cíl byl splněn.**

Pro svůj průzkum jsem zvolila kvantitativní metodu, nástrojem pro sběr dat byl dotazník. Tuto volbu hodnotím kladně, protože jsem získala relativně rychle informace od poměrně velkého počtu respondentů. Vyhodnotila jsem 107 dotazníků.

Na základě provedeného průzkumu lze konstatovat, že lidé jsou dobře informováni o problematice postavení žen v politice, stejně tak o domácím násilí. Oba tyto jevy rovněž souvisí se Sociální pedagogikou. V důsledku nerovného postavení žen a mužů ve společnosti dochází k nežádoucím jevům. Při jejichž řešení lze využít poznatků Sociální pedagogiky. Různé formy diskriminace mají za následek negativní dopady. Jde o náročnou situaci a společnost by se tedy měla zaměřit na prevenci těchto negativních jevů. Pro mnohé je problematika rovného postavení žen a mužů ve společnosti marginálním tématem. To považuji za naprosto nesprávné. Tímto tématem je velmi žádoucí se zabývat a upozorňovat na jeho důležitost.

Resumé

Ve své diplomové práci píš o vývoji rovných příležitostí pro ženy a muže ve světě a v České republice. Téma rovného přístupu mužů a žen je podle mého mínění zásadní a zasluhuje dostatečnou pozornost.

V teoretické části mé diplomové části nejprve uvádím některé důležité pojmy, které s genderovou problematikou souvisejí. Dále zmiňuji historický vývoj rovných příležitostí pro muže a ženy, který probíhal v Československu. Samostatnou podkapitolou osvětluji, jak probíhal vývoj této problematiky v Rakousku. Považuji za nutné uvést i vývoj v České republice a Slovenské republice, čemuž věnuji samostatné podkapitoly. Závěrem srovnávám zjištěná fakta o uvedených zemích, která vyplynula z jednotlivých předchozích kapitol.

Pokračuji další kapitolou s názvem Zastoupení žen v politice. Opět nejprve pojednávám o situaci v České republice. Věnuji se i historii tohoto jevu. Následuje další podkapitola, ve které se zabývám touto problematikou na Slovensku. Nechybí ani Rakouská spolková republika a její postoj k problému zastoupení žen v politice. V závěrečné podkapitole komparuji tuto problematiku ve všech třech zvolených státech.

Třetí kapitola je poslední v teoretické části. Zabývám se zde domácím násilím páchaným na ženách. Zajímá mě opět přístup jednotlivých států k tomuto fenoménu. Jsou zde tedy podkapitoly Problematika domácího násilí v České republice, dále Domácí násilí – Slovenská republika a Ochrana před domácím násilím v Rakousku. V závěrečné podkapitole srovnávám tyto státy dle zjištěných podkladů.

Empirická část začíná kapitolou, kterou věnuji realizaci průzkumu. V následující části se již zabývám analýzou výsledků průzkumu. Pro svůj průzkum jsem si zvolila kvantitativní metodu. Potřebné informace jsem zjišťovala pomocí dotazníku.

V závěru své diplomové práce jsem shrnula důležité poznatky, které vyplynuly z výzkumné části.

Anotace

V diplomové práci se zabývám vývojem rovných příležitostí pro ženy a muže ve světě a v České republice.

Tato práce je rozdělena do čtyř kapitol. První tři patří do teoretické oblasti. Mým cílem je vysvětlit základní pojmy, seznámit s historickým vývojem rovných příležitostí mužů a žen v České republice, Slovenské republice a v Rakousku. Následuje kapitola, ve které píšou o zastoupení žen v politice ve výše uvedených státech a srovnávám jejich postoje k této problematice. Problém domácího násilí na ženách je hlavním tématem třetí kapitoly, opět v kontextu všech tří vybraných zemí.

Čtvrtou část věnuji empirickému šetření. Cílem průzkumu je zjistit, jaké je povědomí o problematice postavení žen a mužů ve společnosti, zejména zaměřené na domácí násilí páchané na ženách a také přístupu žen k politickému rozhodování.

Klíčová slova

genderová problematika, domácí násilí, genderové stereotypy, diskriminace na základě pohlaví, ochrana práv, účast žen v politice, feminismus

Annotation

In the thesis I focus on the development of equal opportunities for women and men abroad and in the Czech Republic.

The thesis is divided into four sections. First three sections cover theoretical area. The objective of the thesis is to explain basic terms, to outline the historical evolution of equal treatment of men and women in the Czech Republic, the Slovak Republic and Austria. The last chapter focuses on the representation of women in politics in the above mentioned states and an analysis of their approaches to the issue is also included.

Domestic violence against women in the context of the above stated countries is the focus of the third chapter.

The fourth chapter is an empirical study. The principal objective of the thesis is to find out what the general awareness of the social status of men and women is, with a particular focus on domestic violence against women and women's attitude towards political decision-making.

Keywords

Gender studies, domestic violence, gender stereotypes, gender discrimination, protection of rights, women in politics, feminism

Seznam použité literatury

1. Zákon č. 300/2005 Z. z., z 20. mája 2005, Trestný zákon
2. *Abc feminizmu*, Brno: Nesehnutí, 2004, 227 s, ISBN 80-903228-3-2
3. ABRAMSOVÁ L., *Zrození moderní ženy – Evropa 1789-1918*, Brno: CDK, 2005, 367 s, ISBN 80-7325-060-8
4. ASKLÖF, C. ET AL., *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů*, Praha: MPSV, 2003, 58 s
5. BITUŠÍKOVÁ, A., *Ženy v občianskom a politickom živote na Slovensku*, Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2005, 166 s, ISBN 80-8083-181-5
6. BOBEK M., BOUČKOVÁ P., KÜHN Z., *Rovnost a diskriminace*, Praha: C. H. Beck, 2007, 465 s, ISBN 978-80-7179-584-1
7. BUREŠOVÁ, J., *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001, 395 s, ISBN 80-244-0248-3
8. Buskotte, A., *Z pekla ven žena v domácím násilí*, Brno: Computer Press, 2008, 176 s, ISBN 978-80-251-1786-6
9. CLAIRE M. RENZETTI, DANIEL J. CURRAN, *Ženy, muži a společnost*, Praha, Karolinum, 2003, 627 s, ISBN 80-246-0525-2
10. CVIKOVÁ, J., JURÁŇOVÁ J., *Feminizmy pre začiatočníčky*, Bratislava: Aspekt, 2009, 202 s, ISBN 978-80-85549-85-0

11. DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha: Karolinum, 2002, 286 s., ISBN 80-246-0139-7
12. FILADELFIOVÁ, J., RADÍČOVÁ, I., PULIŠ, P., *Ženy v politice – dosledok tanzície verejnej politiky?*, Bratislava: 2000, 133 s, ISBN 80-88991-12-9
13. *Gender mainstreaming*, Praha: MPSV, 2002, uspořádala JUDr. Jolana Nováková, 124 s, ISBN 80-86552-35-7
14. HAŠKOVÁ H., KRÍŽKOVÁ, A., LINKOVÁ, M., *Mnohohlasem*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 326 s, ISBN 80-7330-087-7
15. *Histórie žien*, Bratislava: Záujmové združenie žien ASPEKT, 2006, 325 s, ISBN 80-85549-65-4
16. *Hlasy žien*, Bratislava: Záujmové združenie žien Aspekt, 2002, 455 s, ISBN 80-85549-30-1
17. HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J., *Domáci násilí v ČR z pohledu práva*, Justiční akademie ČR, 2004: 248
18. JONÁŠOVÁ, K., *Viditelná žena*, Praha: Open Society Fund Praha: 2007, 56 s
19. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M., *Partnerské násilí*, Praha: LINDE, 2008, 158 s, ISBN 978-80-86131-76-4
20. MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, Praha: Portál, 2003, 288 s, ISBN 80-7178-549-0
21. MUSILOVÁ, M., *Vývoj politiky rovných příležitostí mužů a žen v České republice v kontextu evropské integrace*, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999, 52 s, ISBN 80-85950-68-5

22. *Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR*, Praha: Národní kontaktní centrum – Ženy a věda, 2002, 141 s, ISBN: 80-7330-013-3
23. *Nebojme se kvót! Podpora vstupu žen do politiky: možnosti uplatnění pozitivních nástrojů*, Praha: Fórum 50%, o. s., 2008, 51 s, ISBN 978-80-254-1219-0
24. OAKLEYOVÁ, A., *Pohlaví, gender a společnost*, Praha: Portál, 2000, 170 s, ISBN 80-7178-403-6
25. OSVALDOVÁ, B., *Česká média a feminismus*, Praha: Libri, 2004, 145 s, ISBN 80-7277-263-5
26. RAKUŠANOVÁ, P., *Česká politika: ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50%, o. s., 2006, 47 s, ISBN 80-239-7438-6
27. *Sborník příspěvků z mezinárodní konference k domácímu násilí v Bratislavě ze dne 15-16. října 2007*
28. *Společnost žen a mužů z aspektu gender*, Praha: Open Society Fund Praha, 1999, 168 s
29. STIEGLER, B., *Ako uplatňovat rodové hladisko*, Bratislava: Aspekt, 2002, 39 s, ISBN 80-85549-32-8
30. SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E., *Základy sociologického výzkumu*, Praha: Management Press, 2001, 160 s., ISBN 80-726-1038-4
31. *Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak?*, Praha: Fórum 50%, o. s., 2008, 48 s
32. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, Praha: ProFem, o.p.s, 2008, 244 s, ISBN 978-80-903626-7-3
33. *Ženská práva jsou lidská práva*, Brno: Nesehnutí, 2002, 174 s, ISBN 80-903228-0-8

34. *Ženy a muži v datech*, Praha: Úřad vlády, ČSÚ, 2008, 90 s, ISBN: 978-80-250-1854-5

Internetové odkazy:

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/gender_hist-

[historie_genderove_problematiky_v_cr](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/gender_hist-historie_genderove_problematiky_v_cr)

[http://www.genderstudies.cz/aktivity/projekt.shtml?cmd\[2828\]=x-2828-2120122](http://www.genderstudies.cz/aktivity/projekt.shtml?cmd[2828]=x-2828-2120122)

http://www.aspekt.sk/info_det.php?IDcentrum=303&page=1

http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/ellmeier_frauenpolitik.pdf

http://www.politischebildung.com/pdfs/31_w3.pdf

<http://www.db-decision.de/CoRe/Austria.htm>

http://archiv.noviny.mpsv.cz/pdf/PSP_10_04_big.pdf

http://www.politischebildung.at/upload/pb_frauen.pdf

<http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/kapitola/1413-08—17>

http://www.nesehnuti.cz/publikace/letak_nasili_WEB.pdf

<http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=2206469>

<http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/legislativa-v-cr/>

<http://www.stopnasili.cz/zeny/legislativa.html>

<http://www.feminismus.cz/index.shtml?x=115241>

http://www.fenestra.sk/html/7_7.html

<http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/novinky-nazory/vykazani-v-roce-2009/r17>

<http://www.dotyk.sk/04-projekty/index.php>

<http://bkb.juristic.cz/174588/old>

http://intste.marmara.co.at/images/doku/aoef_wegweisungsstatistik_1997-2007-1.pdf

http://intste.marmara.co.at/images/doku/wiener_interventionsstelle_halfjahresstatistik_2009.pdf

Seznam tabulek a grafů

- Graf č. 1** Rozdělení respondentů dle pohlaví
- Graf č. 2** Věk respondentů
- Graf č. 3** Vzdělání respondentů
- Graf č. 4** Je důležité zabývat se otázkou rovnosti žen a mužů ve společnosti?
- Graf č. 5** Procentuální zastoupení žen v parlamentu ČR dle mínění respondentů
- Graf č. 6** Země s nejvyšším procentuálním zastoupením žen ve vládě
- Graf č. 7** Setkali jste se někdy ve svém okolí s domácím násilím?
- Graf č. 8** Informovanost respondentů o novele zákona č. 135/2006 Sb., kterým se změnilo zákon v oblasti domácího násilí v ČR
- Graf č. 9** Délka vykázaní dle mínění dotazovaných
- Tabulka č.1** Osobnosti, které, dle dotazovaných, smýšlejí v duchu rovnoprávnosti žen a mužů
- Tabulka č. 2** Organizace nebo sdružení zabývající se rovným postavením žen a mužů, které uvedli respondenti
- Tabulka č. 3** Důvody, které mohou způsobovat nízké zastoupení žen v politice, uvedené respondenty
- Tabulka č. 4** Výroky související s domácím násilím, se kterými dotazovaní souhlasí
- Tabulka č. 5** Vykázání agresora – novinka, kterou přinesla novela zákona č. 135/2006 Sb.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Vzor dotazníku

Příloha č. 1

Dobrý den, jmenuji se Iva Moučková a studuji Univerzitu Tomáše Bati, Fakultu humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. Tento dotazník je součástí mé diplomové práce na téma Rovné příležitosti pro ženy a muže – vývoj ve světě a v České republice. Za tímto účelem bych chtěla zjistit Vaše postoje a názory na problematiku postavení žen ve společnosti (zejména zaměřené na domácí násilí páchané na ženách a také přístupu žen k politickému rozhodování).

Přečtěte si prosím následující otázky a tvrzení, doplňte, nebo zaškrtněte Vaši odpověď. V případě elektronicky poslaného dotazníku vyznačte Vaši odpověď tučně.

1. Označte Vaše pohlaví:

- Žena
- Muž

2. Do jaké věkové kategorie spadáte?

- 15 - 29 let
- 30 - 44 let
- 45 - 59 let
- 60 a více let

3. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- Základní
- Středoškolské
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4. Je, podle Vás, důležité zabývat se otázkou rovnosti žen a mužů ve společnosti?

- Ano
- Ne

5. Znáte nějakou osobnost/i, kterou/é považujete za smýšlející v duchu rovnoprávnosti žen a mužů? Ať již z historie nebo ze současnosti. Pokud ano, prosím uveďte.
6. Kolik procent žen je podle Vašeho názoru v parlamentu České republiky?
- 9 %
 - 15 %
 - 21 %
 - 32 %
7. Znáte nějakou organizaci/e, nebo sdružení, která se zabývá/jí rovným postavením žen a mužů? Pokud ano, prosím uveďte.
8. Která z těchto zemí má, dle Vašeho mínění, nejvyšší procentuální zastoupení žen ve vládě?
- Česká republika
 - Rakousko
 - Španělsko
 - Německo
9. Co může být z Vašeho pohledu důvodem k nízkému zastoupení žen v politice?

10. Setkali jste se někdy ve svém okolí s domácím násilím (tedy s násilím, ke kterému dochází v soukromí, v intimním vztahu mezi agresivní osobou a obětí, kteří jsou nejčastěji partnery, jsou ekonomicky provázaní, případně jde o mezigenerační nebo příbuzenské vazby)?
- Ano
 - Ne
11. Označte výrok/y, s nimiž můžete souhlasit:
- Násilí se vyskytuje pouze v problémových rodinách
 - Násilí v rodině je soukromou záležitostí
 - Muži týrají ženy, protože sami byli v dětství týráni
 - Muži týrají své ženy, protože nedokáží vyjádřit své city jiným způsobem
 - Oběť násilí často nemá dostatek důkazů, které by svědčily v její prospěch
 - Týraná žena si za svou situaci může sama, protože neopustí partnera
12. Slyšeli jste o novele zákona č. 135/2006 Sb. (účinný od 1. 1. 2007), kterým se změnilo zákony v oblasti domácího násilí v České republice, a kterým je zajištěna ochrana před domácím násilím?
- Ano
 - Ne
13. Od 1. ledna 2007 je policista, který vyhodnotí situaci jako domácí násilí, oprávněn:
- vykázat agresora z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí
 - udělit násilníkovi blokovou pokutu do výše 5 000Kč
 - agresivní osobu zajistit
 - násilníkovi pouze domluvit

14. Vykázání trvá po dobu:

- 3 dnů
- 7 dní
- 10 dní
- 21 dní

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku a přeji pěkný den!